STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY ELEANOR SHARPSTON

přednesené dne 15. června 2006 [1]

1. Touto žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce Sección Primera de la Audiencia Provincial de Málaga (dále jen „předkládající soud") žádá o vyjasnění rozsahu působnosti zásady zákazu dvojího trestu (ne bis in idem) zakotvené v článku 54 Úmluvy k provedení Schengenské dohody (dále jen „ÚPSD") [2].

2. Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda na základě uvedené zásady brání rozhodnutí soudu jednoho členského státu, které vylučuje jakékoli další trestní stíhání pro určitý čin z důvodu jeho promlčení podle vnitrostátního práva, trestním soudům jiného členského státu stíhat tutéž osobu nebo jiné osoby obžalované z trestného činu se stejnou skutkovou podstatou.

3. Odpověď na uvedenou otázku vyžaduje, aby Soudní dvůr vymezil jeden ze základních aspektů zásady zákazu dvojího trestu zakotvené v článku 54 ÚPSD (a rovněž obecněji v rámci práva Společenství), tedy zda je uplatnění této zásady podmíněno tím, že první soud vydal své rozhodnutí na základě posouzení věci samé.

Relevantní právní úprava

Ustanovení týkající se schengenského acquis a ÚPSD

4. Podle článku 1 Protokolu o začlenění schengenského *acquis* do rámce Evropské unie [3] (dále jen „protokol") je třináct členských států Evropské unie, včetně Španělska a Portugalska, zmocněno mezi sebou navázat posílenou spolupráci v rámci takzvaného „schengenského *acquis*".

1 — Původní jazyk: angličtina.

2 — Úř. věst. 2000, L 239, s. 19.

3 — Tento protokol byl připojen ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o založení Evropského společenství Amsterdamskou smlouvou.

5. V příloze k protokolu je „schengenské *acquis*“ vymezeno tak, že zahrnuje dohodu mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích, podepsanou dne 14. června 1985 v Schengenu (dále jen „Schengenská dohoda“) [4] a zejména ÚPSD.

6. Záměrem členských států Schengenské dohody a ÚPSD je „dosáhnout zrušení kontrol pohybu osob na společných hranicích [...]“ [5], vzhledem k tomu, že „vytváření stále užšího svazku národů členských států Evropských společenství se musí projevit v zavedení volného překračování vnitřních hranic pro všechny příslušníky členských států [...]“ [6]. Podle prvního bodu preambule protokolu má schengenské *acquis* za cíl „prohloubit evropskou integraci a zejména umožnit Evropské unii rychleji se vyvinout v prostor svobody, bezpečnosti a práva“.

7. Podle prvního pododstavce čtvrté odrážky článku 2 EU je jedním z cílů Evropské unie zachovávat a rozvíjet Unii jako prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se kontroly na vnějších hranicích, práva azylu, přistěhovalectví a předcházení a potírání zločinnosti.

8. Článek 2 odst. 1 první pododstavec protokolu stanoví, že ode dne vstupu Amsterdamské smlouvy v platnost je schengenské *acquis* okamžitě použitelné pro třináct členských států uvedených v článku 1 protokolu.

9. Podle čl. 2 odst. 1 druhého pododstavce druhé věty protokolu přijala Rada Evropské unie rozhodnutí 1999/436/ES, které určuje právní základ všech ustanovení nebo rozhodnutí, jež tvoří schengenské *acquis*, v souladu s příslušnými ustanoveními Smlouvy o založení Evropského společenství a Smlouvy o Evropské unii [7]. Z článku 2 ve spojení s přílohou A uvedeného rozhodnutí vyplývá, že Rada určila, že články 31 EU a 34 EU, které jsou součástí hlavy VI Smlouvy o Evropské unii s názvem „Ustanovení o policejní a soudní spolupráci v trestních věcech“, jsou právním základem článků 54 až 58 ÚPSD.

4 — Úř. věst. 2000, L 239, s. 13.

5 — Druhý bod preambule ÚPSD.

6 — První bod preambule Schengenské dohody.

7 — Ze dne 20. května 1999 (Úř. věst. L 176, s. 17; Zvl. vyd. 19/01, s. 152).

10. Články 54 až 58 ÚPSD tvoří kapitolu 3 s názvem „Zákaz dvojího trestu" hlavy III této úmluvy s názvem „Policie a bezpečnost" [8].

směřující k uplatnění zásady zákazu dvojího trestu.

Mezinárodní úmluvy týkající se zásady zákazu dvojího trestu

11. Článek 54 stanoví, že „[o]soba, která byla pravomocně odsouzena jednou smluvní stranou, nesmí být pro tentýž čin stíhána druhou smluvní stranou za předpokladu, že v případě odsouzení již byla vykonána nebo je právě vykonávána sankce, nebo podle práva smluvní strany, ve které byl rozsudek vynesen, již nemůže být vykonána".

13. Několik úmluv přímo nebo nepřímo upravuje uplatňování zásady zákazu dvojího trestu na mezinárodní a evropské úrovni [9]. Například je zásada zákazu dvojího trestu výslovně upravena v článku 4 protokolu č. 7 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP").

12. Článek 57 stanoví pravidla, která mají zajistit spolupráci mezi příslušnými orgány smluvních stran za účelem výměny informací

14. Článek 4 odst. 1 protokolu č. 7 stanoví, že „[n]ikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu

8 — Znění uvedených ustanovení vychází ze znění úmluvy mezi členskými státy Evropského společenství o zákazu dvojího trestu, která byla podepsána dne 25. května 1987, avšak nevstoupila v platnost v důsledku nedostatečného počtu ratifikací. Další platná ustanovení Společenství týkající se zásady zákazu dvojího trestu zahrnují článek 6 ve spojení s desátým bodem odůvodnění nařízení Rady (ES, Euratom) č. 2988/95 ze dne 18. prosince 1995 o ochraně finančních zájmů Evropských společenství (Úř. věst. L 312, s. 1; Zvl. vyd. 01/01, s. 340); článek 7 Úmluvy o ochraně finančních zájmů Evropských společenství (Úř. věst. 1995, C 316, s. 49); článek 10 Úmluvy o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie (Úř. věst. 1997, C 195, s. 1), a čl. 3 odst. 2, čl. 4 odst. 3 a 5 rámcového rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (Úř. věst. 2002, L 190, s. 1). Článek II-110 návrhu Ústavy pro Evropu povýšil zásadu zákazu dvojího trestu na „ústavní" úroveň jako jedno ze základních práv v rámci Unie. Uvedené ustanovení nazvané „Právo nebýt dvakrát trestně stíhán nebo trestán za stejný trestný čin" zní takto: „Nikdo nesmí být stíhán nebo potrestán v trestním řízení za čin, za který již byl v Unii osvobozen nebo odsouzen konečným trestním rozsudkem podle zákona."

9 — Na úrovni OSN čl. 14 odst. 7 mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966 stanoví, že „[t]restní stíhání nelze zahájit proti tomu, proti němuž dřívější stíhání pro týž čin skončilo pravomocným rozhodnutím soudu, jímž byl obžalovaný uznán vinným nebo jímž byl obžaloby zproštěn". Na evropské úrovni články 53 až 55 Evropské úmluvy o mezinárodní platnosti trestních rozsudků z roku 1970 a články 35 až 37 Evropské úmluvy o předávání trestního řízení z roku 1972 přijaté v rámci Rady Evropy řeší otázku mezinárodní platnosti zásady zákazu dvojího trestu stejným způsobem. Obě tyto úmluvy však byly ratifikovány jen velmi malým počtem států. Úplný přehled mezinárodních nástrojů týkajících se zásady zákazu dvojího trestu přijatých v rámci Rady Evropy, viz Vervaele, J., „The transnational *ne bis in idem* principle in the EU: Mutual Recognition and equivalent protection of human rights", (2005) *Utrecht Law Review* Vol. I, Issue 2 (prosinec), s. 100 a následující, zejména s. 103 a následující.

tohoto státu". Článek 4 odst. 2 ovšem stanoví, že „[u]stanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci".

15. Soudní dvůr zmínil čl. 4 odst. 2 protokolu č. 7, když konstatoval, že zásada zákazu dvojího trestu je základní zásadou práva Společenství [10].

Vnitrostátní řízení a předběžné otázky

16. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce byla předložena v rámci trestního řízení vedeného ve Španělsku proti několika osobám spojeným se španělskou společností Minerva SA v souvislosti s prodejem olivového oleje.

17. Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že společnost Minerva se sídlem ve městě Málaga byla založena v roce 1989 za účelem čištění (rafinace) olivového oleje a jeho následného prodeje ve velkém. Své výrobky uváděla na trh ve Španělsku i v zahraničí. V roce 1997 bylo v Portugalsku zahájeno trestní řízení proti jejím akcionářům a manažerům, jež budu dále označovat jako „obžalovaní v Portugalsku". V rámci uvedeného řízení bylo uplatňováno, že tito akcionáři a manažeři v roce 1993 rozhodli o dovozu olivového oleje na svícení původem z Tuniska a z Turecka přes přístav Setúbal v Portugalsku; že do Setúbalu bylo dopraveno několik zásilek; že dotčený olej nebyl předmětem celního prohlášení, ačkoli byl dopraven po silnici do města Málaga ve Španělsku; a že byl sestaven mechanismus padělaných faktur, který měl dokládat, že olivový olej pochází ze Švýcarska.

18. Mezi obžalovanými ve španělském řízení (dále jen „obžalovaní ve Španělsku") jsou i dvě osoby obžalované v Portugalsku.

19. V předkládacím rozhodnutí je uvedeno, že Supremo Tribunal (Nejvyšší soud) rozhodl ve svém rozsudku k odvolání podanému Ministerio Fiscal proti rozhodnutí Tribunal Judicial de Setúbal – Vara Competência Mista (dále jen „trestní soud Setúbal"), že „olej na svícení dovezený do Portugalska pocházel v deseti případech z Tuniska

10 — Rozsudek ze dne 15. října 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P až C-252/99 P a C-254/99 P, Recueil 2002, s. I-8375). Viz níže bod 57.

a v jednom případě z Turecka a že v celním prohlášení před portugalskými celními orgány byla uvedena množství nižší, než množství skutečně dovezená. Obžalovaní [v Portugalsku] byli poté zproštěni obžaloby z důvodu promlčení trestného činu [podle portugalského trestního zákona]".

20. V této souvislosti je nutno připomenout, že obžalovaní ve Španělsku důrazně popřeli správnost popisu skutkových okolností věci ze strany předkládajícího soudu. Touto otázkou se budu podrobněji zabývat s ohledem na přípustnost předběžných otázek [11].

21. V roce 1997 bylo trestní řízení zahájeno také ve Španělsku, ve městě Málaga. Juzgado de Instrucción (vyšetřující soudce) svým usnesením povolil konání zkráceného trestního řízení. Obžalovaní ve Španělsku se proti tomuto usnesení odvolali k předkládajícímu soudu.

22. Uplatňovali v zásadě, že o dotčených činech již bylo rozhodnuto v Portugalsku. Z důvodu zásady *res judicata* tedy tyto činy nemohou být podruhé předmětem soudního řízení ve Španělsku. Tvrdili rovněž, že zásada *res judicata* v trestním řízení má příznivé důsledky pro všechny obžalované ve Španělsku, bez ohledu na to, že vlastní rozhodnutí portugalských soudů se týkalo pouze dvou obžalovaných ve Španělsku. Tvrdili rovněž, že v portugalském trestním řízení nebylo prokázáno, že by dotčené zboží mělo původ mimo Společenství.

23. Ministerio Fiscal uplatňovalo, že španělské trestní řízení se netýká pašování oleje (o kterém již bylo rozhodnuto v Portugalsku), nýbrž následného prodeje ve Španělsku, což je jednání nezávislé na dovozu. Ministerio Fiscal rovněž uplatňovalo, že skutečnost, že v Portugalsku nebyl prokázán původ zboží mimo Společenství, nebrání ostatním členským státům, ve kterých bylo zboží následně prodáváno, v rozšíření vyšetřování s cílem prokázat, že dotčené zboží mělo původ mimo Společenství a bylo tajně dovezeno, aniž z něj bylo odvedeno clo.

24. Obžalovaní odpověděli, že pašování představuje určitý sled jednání a že vzhledem k tomu, že zboží bylo dovezeno výhradně za

11 — Viz níže body 29 až 33.

účelem prodeje, jsou dovoz a prodej neoddělitelně spojeny a nemohou být posuzovány samostatně.

25. Předkládající soud proto přerušil řízení a položil Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„Pokud jde o zásadu res judicata v trestním řízení, předkládající soud žádá o výklad článku 54 [ÚPSD]:

1) Je závěr soudů jednoho členského státu o promlčení trestného činu závazný pro soudy ostatních členských států?

2) Má zproštění jednoho obžalovaného obžaloby ze spáchání trestného činu z důvodu promlčení příznivé důsledky pro obžalované v jiném členském státě, jestliže jsou činy totožné, anebo, což je totéž, lze mít za to, že promlčení zvýhodňuje rovněž obžalované na základě totožných činů v jiném členském státě?

3) Jestliže trestní soudy jednoho státu Společenství určí, že pro účely trestného činu pašování není prokázáno, že původ zboží je mimo Společenství, a rozhodnou o zproštění obžaloby, mohou soudy jiného členského státu rozšířit vyšetřování za účelem prokázání toho, že k dovozu zboží došlo bez zaplacení cla ze třetího státu?

Pokud jde o pojem zboží ve volném oběhu, předkládající soud žádá o výklad článku 24 ES:

4) Jestliže trestní soud členského státu určí, že není prokázáno, že zboží bylo dovezeno na území Společenství protiprávně, nebo že trestný čin pašování je promlčen:

a) Může být uvedené zboží pokládáno za zboží ve volném oběhu na území ostatních členských států?

b) Může být uvádění na trh ve třetím státě Společenství po dovozu do státu Společenství, který rozhodl o zproštění obžaloby, pokládáno za

jednání samostatné, a tudíž trestné, nebo naopak za jednání neoddělitelné od dovozu?"

26. Písemná vyjádření byla předložena jménem obžalovaných ve Španělsku, s výjimkou José Hormigy Marrera a Sindicatura Quiebra, a Komisí, Španělskem, Itálií, Nizozemskem a Polskem. Při jednání učinili všichni tito účastníci, s výjimkou Polska a Francie, doplňující vyjádření.

28. Při jednání Španělsko vysvětlilo, že předkládající soud spadá v rámci projednávané věci do rozsahu působnosti čl. 35 odst. 3 písm. a) EU, neboť jeho rozhodnutí o odvolání podaném obžalovanými [12], na jehož základě byla předložena tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, nelze napadnout řádnými opravnými prostředky podle vnitrostátního práva. Podle judikatury Soudního dvora, jež se týká pojmu „soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva", který je upraven v článku 234 ES, je předkládající soud soudem posledního stupně ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) EU. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce je tedy v zásadě přípustná.

Posouzení

K přípustnosti

27. Podle článku 35 EU Španělsko uznalo pravomoc Soudního dvora rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se platnosti a výkladu aktů přijatých podle hlavy VI Smlouvy o EU. Španělsko zvolilo možnost uvedenou v čl. 35 odst. 3 písm. a) EU, podle kterého může Soudnímu dvoru předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce pouze vnitrostátní soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky.

29. Citlivější otázka týkající se přípustnosti žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce by mohla vyplývat ze způsobu formulace žádosti. Ačkoli žádný z účastníků, jež předložili vyjádření, výslovně nenapadl přípustnost předběžných otázek z tohoto důvodu, někteří z nich v zásadních otázkách kritizovali skutkové poznatky uvedené v předkládacím rozhodnutí.

12 — Viz výše bod 21.

30. Obžalovaní ve Španělsku tvrdí, že popis skutkových okolností uvedený předkládajícím soudem, zejména co se týče skutkových poznatků portugalského Tribunal Supremo, je jednoduše nesprávný.

31. Obžalovaní citují jednotlivé body rozsudku uvedeného soudu ve svých písemných vyjádřeních. Při jednání se rovněž dovolávali rozsudku vydaného v prvním stupni Tribunal Penal de Setúbal. Uplatňují, že oba uvedené soudy po přezkoumání předložených důkazů rozhodly, že obžaloba *neprokázala* existenci pašování, což je přesný opak toho, co je uvedeno v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

32. Podobně Komise, a v menší míře rovněž nizozemská vláda, ve svém vyjádření uvádí, že předpoklad, na němž je patrně založena třetí a čtvrtá otázka (že protiprávní dovoz a původ zboží mimo Společenství *nebyly* prokázány pro účely trestného činu pašování), je v přímém rozporu se skutkovými poznatky uvedenými v předkládacím rozhodnutí, jak je popsáno výše [13].

33. Na základě přezkoumání rozsudků Tribunal Penal de Setúbal a portugalského Tribunal Supremo [14] mám za to, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce je zmatečná a obsahuje popis skutkových poznatků, který je v rozporu s uvedenými rozsudky. Z těch je patrné, že obžalovaní v Portugalsku byli obžalováni ze čtyř trestných činů na základě jediného souboru skutků spočívajícího v opakovaném dovozu různých druhů oleje do Portugalska. Tribunal Penal de Setúbal rozhodl zvláštním usnesením v prvním stupni, že dva z těchto trestných činů byly promlčeny. Obžalovaní v Portugalsku byli v prvním stupni zproštěni obžaloby ze zbývajících dvou trestných činů proto, že Ministerio Fiscal neprokázalo potřebné skutečnosti. Obě tato rozhodnutí portugalský Tribunal Suprema později na základě odvolání potvrdil. Ze spisu však není jasné, zda zproštění obžaloby ze dvou posledně jmenovaných trestných činů bylo důsledkem trestního řízení v úzkém smyslu nebo adhezního občanskoprávního řízení, ve kterém se stejné soudy zabývaly možnou občanskoprávní odpovědností obžalovaných [15].

34. Nicméně nemám za to, že by uvedené otázky měly být shledány nepřípustnými.

13 — Viz výše body 17 až 19.

14 — Oba tyto rozsudky byly řádně předloženy v rámci složky vnitrostátního soudu kanceláři Soudního dvora.

15 — Je třeba uvést, že mé zdůvodnění vychází z předpokladu, že článek 54 ÚPSD se uplatní pouze v případě rozhodnutí přijatých v rámci vnitrostátního trestního řízení a nevztahuje se na rozhodnutí přijatá v občanskoprávním řízení.

Podle ustálené judikatury přísluší výhradně vnitrostátnímu soudu, aby určil předmět otázek, které chce předložit Soudnímu dvoru na základě článku 234 ES [16]. Vnitrostátní soud uvedl, že potřebuje vysvětlení rozsahu některých aspektů zásady zákazu dvojího trestu v rámci článku 54 ÚPSD (první, druhá a třetí otázka) a pojmu „zboží ve volném oběhu" ve smyslu článku 24 ES (čtvrtá otázka). Je zjevné, že první tři otázky jsou relevantní, a nelze s konečnou platností vyloučit, že také odpověď na čtvrtou otázku může být relevantní pro určitou část trestního řízení před předkládajícím soudem.

35. Mám tedy za to, že všechny otázky jsou přípustné a měly by být zodpovězeny.

K věci samé

Stávající judikatura Soudního dvora týkající se zásady zákazu dvojího trestu

36. Soudní dvůr se výkladem zásady zákazu dvojího trestu stanovené v článku 54 ÚPSD zatím zabýval ve třech rozsudcích: *Gözütok a Brügge* [17], *Miraglia* [18] a *Van Esbroeck* [19].

37. Soudní dvůr navíc vyložil obecnou zásadu zákazu dvojího trestu v jiných oblastech práva Společenství [20]. Zásada byla v největším rozsahu uplatněna ve věcech týkajících se ukládání sankcí Společenství v rámci práva hospodářské soutěže ES [21]. Pro účely projednávané věci mají největší význam rozsudky Limburgse Vinyl Maatschappij a další [22] a Cement [23].

16 — Viz, mimo jiné, rozsudek ze dne 5. února 2004, Schneider (C-380/01, Recueil, s. I-1389, bod 21 a tam uvedená judikatura).

17 — Rozsudek ze dne 11. února 2000 (C-187/01 a C-385/01, Recueil, s. I-1345).

18 — Rozsudek ze dne 10. března 2005 (C-469/03, Sb. rozh. s. I-2009).

19 — Rozsudek ze dne 9. března 2006 (C-436/04, Sb. rozh. s. I-2333). Dne 8. června 2006 rovněž generální advokát Ruiz-Jarabo Colomer přednesl své stanovisko k věci Van Straaten (C-150/05), ve kterém se zabýval jiným aspektem zásady zákazu dvojího trestu stanovené v článku 54 ÚPSD.

20 — Tato zásada byla poprvé uplatněna v rozsudku ze dne 15. března 1967, Gutmann v. Komise (18/65 a 35/65, Recueil, s. 61), v rámci kázeňského řízení se zaměstnanci ES.

21 — Viz, mimo jiné, rozsudek ze dne 29. dubna 2004, Tokai Carbon a další v. Komise (T-236/01, T-239/01, T-244/01 až T-246/01, T-251/01 a T-252/01, Recueil, s. II-1181), bod 130 a následující, jež obsahují souhrn judikatury Soudu týkající se uplatňování dotčené zásady v této oblasti práva ES.

22 — Výše uvedený v poznámce pod čarou 10.

23 — Rozsudek ze dne 7. února 2004, Aalborg Portland a další v. Komise (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Recueil, s. I-123) (Cement).

Judikatura týkající se článku 54 ÚPSD

38. V rozsudku Gözütok a Brügge byla Soudnímu dvoru předložena otázka, zda se zásada zákazu dvojího trestu stanovená v článku 54 ÚPSD uplatní na vnitrostátní řízení vedoucí k „mimosoudnímu narovnání", na jehož základě mohou orgány činné v trestním řízení učinit bez zásahu jakéhokoli orgánu soudní moci jednostranný návrh na zastavení trestního stíhání, pokud obžalovaný splní určité podmínky týkající se zejména zaplacení peněžité pokuty. Přijetí těchto podmínek vylučuje další stíhání na základě stejných skutkových okolností podle vnitrostátního trestního práva.

39. Soudní dvůr odpověděl na tuto otázku kladně. Konstatoval, že „pokud je na základě takového řízení další stíhání s konečnou platností vyloučeno, dotčená osoba musí být považována za osobu ‚pravomocně odsouzenou' pro účely článku 54 ÚPSD ve vztahu ke skutkům, kterých se údajně dopustila" [24].

40. Soudní dvůr odůvodnil svůj závěr následovně.

41. Zaprvé uvedl, že „takovým řízením [...] je *trestáno* protiprávní jednání, kterého se obžalovaný údajně dopustil" [25].

42. Zadruhé došel k závěru, že neexistence zásahu soudu „tento výklad nezpochybňuje, neboť takové procesněprávní a formální otázky nemají vliv na účinky řízení [vedoucí k zastavení trestního stíhání], [...] které při neexistenci výslovného opačného ustanovení v článku 54 ÚPSD musí být považovány za dostatečné, aby bylo možno uplatnit zásadu zákazu dvojího trestu stanovenou v uvedeném ustanovení" [26].

43. Zatřetí Soudní dvůr upozornil, že článek 54 ÚPSD není podmíněn předchozí harmonizací vnitrostátního trestního práva: „žádné ustanovení hlavy VI Smlouvy o Evropské unii týkající se policejní a soudní spolupráce v trestních věcech, [...], Schengenské dohody ani samotné ÚPSD nepodmiňuje uplatnění článku 54 ÚPSD harmonizací nebo přinejmenším sbližováním trestněprávních

24 — Bod 30.

25 — Bod 29 (kurziva doplněna autorkou tohoto stanoviska).

26 — Bod 31.

předpisů členských států v oblasti řízení vedoucích k zastavení trestního stíhání“ [27].

44. Začtvrté Soudní dvůr zvláště zdůraznil zásadu vzájemné důvěry, ze které vychází článek 54 ÚPSD. Z této zásady nutně vyplývá, „že mezi smluvními státy existuje vzájemná důvěra v jejich příslušné systémy trestního soudnictví a že každý z uvedených států přijme uplatnění trestního práva platného v ostatních smluvních státech, i kdyby uplatnění jeho vlastního vnitrostátního práva vedlo k odlišnému řešení“ [28].

45. Zapáté Soudní dvůr došel k závěru, že pouze jím přijatý výklad „upřednostňuje předmět a cíl [článku 54 ÚPSD] před procesněprávními aspekty, které se ostatně v jednotlivých členských státech mohou lišit, a který zaručuje užitečnou aplikaci uvedené zásady“ [29].

46. Soudní dvůr konečně zdůraznil integrační cíle Smlouvy o EU. Připomněl, že „Evropská unie si dala za cíl zachovávat a rozvíjet Unii jako prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém je zaručen volný pohyb osob“, a že „účelem začlenění schengenského *acquis* (které zahrnuje článek 54 ÚPSD) do rámce Evropské unie je prohloubit evropskou integraci a zejména umožnit Evropské unii rychleji se vyvinout v prostor svobody, bezpečnosti a práva, který má za cíl zachovávat a rozvíjet“ [30]. V tomto ohledu „článek 54 ÚPSD, jehož cílem je zajistit, aby nikdo nebyl stíhán pro stejný čin v několika členských státech z důvodu, že uplatnil své právo volného pohybu, nemůže mít užitečný účinek spočívající v plném dosažení uvedeného cíle, pokud nebude platit i pro rozhodnutí, jimiž je s konečnou platností ukončeno stíhání ve členském státě, i pokud jsou taková rozhodnutí přijata bez účasti soudu a nemají formu soudního rozhodnutí“ [31].

47. Je třeba poznamenat, že Soudní dvůr ve svém rozhodnutí konstatoval, že taková řízení, jako jsou řízení dotčená v projednávané věci, mají omezenou působnost a obecně se uplatní pouze na méně závažné trestné činy [32]. Zdůrazňuji rovněž, že výchozím předpokladem analýzy Soudního dvora byla skutečnost, že taková zkrácená řízení skutečně vedou k *potrestání* dotčeného protiprávního jednání [33].

27 — Bod 32.
28 — Bod 33.
29 — Bod 35.
30 — Body 36 a 37.
31 — Bod 38.
32 — Bod 39.
33 — Viz bod 41 výše.

48. Ve věci Miraglia byl Soudní dvůr požádán, aby vyjasnil jiný aspekt článku 54 ÚPSD. Soudní dvůr uvedl, že „soudní rozhodnutí [...] přijaté poté, co se státní zastupitelství rozhodlo nepokračovat rozhodlo nepokračovat v trestním stíhání z důvodu, že trestní stíhání již bylo proti témuž obviněnému pro tentýž čin zahájeno v jiném členském státě, aniž by bylo provedeno jakékoli posouzení věci samé, nelze považovat za rozhodnutí pravomocně odsouzující tuto osobu ve smyslu článku 54 ÚPSD“ [34]. Nemůže se tedy uplatnit zásada zákazu dvojího trestu.

49. Odůvodnění rozsudku Miraglia bylo obdobné odůvodnění rozsudku Gözütok a Brügge, vedlo ovšem k opačnému závěru. Stejně jako ve věci Gözütok a Brügge Soudní dvůr uvedl, že pouze jím přijatý výklad „upřednostňuje předmět a cíl [článku 54 ÚPSD] před procesněprávními aspekty, které se ostatně v jednotlivých členských státech mohou lišit, a [...] zaručuje užitečnou aplikaci tohoto článku“ [35]. Na rozdíl od rozsudku Gözütok a Brügge ve věci Miraglia Soudní dvůr upřednostnil nutnost zajistit potrestání trestného činu a menší důraz kladl na podporu volného pohybu osob. Konstatoval, že „použití [článku 54 ÚPSD] na takové rozhodnutí o zastavení trestního řízení jako v původním řízení by však *ztěžovalo, ne-li bránilo, každé konkrétní možnosti potrestat protiprávní chování* obviněného v dotyčných členských státech“ [36]. Soudní dvůr zdůraznil, že „soudní orgány členského státu přijaly rozhodnutí o zastavení trestního stíhání, aniž *by bylo jakkoli posouzeno protiprávní jednání*, za které je obžalovaný stíhán“ [37]. Dále uvedl, že „zahájení trestního řízení v jiném členském státě pro tentýž čin bylo ohroženo, i když právě zahájení takového stíhání bylo důvodem nepokračování trestního stíhání ze strany státního zastupitelství v prvním členském státě. Takový důsledek by zjevně odporoval účelu ustanovení hlavy VI Smlouvy o Evropské unii, jak je uveden v článku 2 prvním pododstavci čtvrté odrážce EU, a sice: zachovávat a rozvíjet Unii jako prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém je zaručen volný pohyb osob *ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se [...] předcházení a potírání zločinnosti*“ [38].

50. Konečně ve věci Van Esbroeck byl Soudní dvůr požádán, aby vyjasnil, mimo jiné, rozsah pojmu „tentýž čin“ v článku 54 ÚPSD. Uvedená otázka byla předložena v rámci trestního řízení zahájeného ve dvou

34 — Bod 30.
35 — Bod 31.
36 — Bod 33 (kurziva doplněna autorkou tohoto stanoviska).
37 — Bod 34 (kurziva doplněna autorkou tohoto stanoviska).
38 — Tamtéž (kurziva doplněna autorkou tohoto stanoviska).

smluvních státech (Norsko a Belgie) [39] proti stejné osobě pro tentýž čin; jednalo se o přepravu drog z Belgie do Norska. Obžalovaný byl stíhán v Norsku za trestný čin *dovozu* zakázaných látek a v Belgii za trestný čin *vývozu* takových látek. Podstatou předběžné otázky bylo, zda pojem „tentýž čin" vyžaduje pouze totožnost skutků nebo zda vyžaduje navíc, aby se jednalo o skutkovou podstatu stejného trestného činu v rámci obou vnitrostátních trestních systémů. Jinými slovy, musí existovat „totožnost chráněného právního zájmu", jak Soudní dvůr vyžaduje u sankcí Společenství za porušení práva hospodářské soutěže ES? [40]

51. Soudní dvůr se rozhodl vykládat zásadu zákazu dvojího trestu šířeji, než jak ji vykládal dříve v uvedené oblasti práva ES, a rozhodl, že „totožnost chráněného právního zájmu" se pro použití článku 54 ÚPSD nevyžaduje. V rozsudku Van Esbroeck Soudní dvůr uvedl, že „jediným relevantním kritériem" pro účely článku 54 ÚPSD je skutečnost, že by měla existovat „totožnost skutkové podstaty činu, chápané jako existence souboru konkrétních skutků, které jsou vzájemně neoddělitelně spojeny" [41].

52. Soudní dvůr učinil tento závěr na základě stejného odůvodnění jako ve věci Gözütok a Brügge.

53. Své rozhodnutí opřel zaprvé o doslovné znění článku 54 ÚPSD, který zmiňuje pouze povahu činu, aniž by určoval jeho právní klasifikaci [42].

54. Soudní dvůr zadruhé uplatnil důvody „podpory volného pohybu" a „vzájemné důvěry" uvedené v rozsudku Gözütok a Brügge. Připomněl, že žádné z dotčených ustanovení nepodmiňuje uplatnění zásady stanovené v článku 54 ÚPSD předchozí harmonizací nebo přinejmenším sbližováním vnitrostátních trestněprávních předpisů [43]. Zásada zákazu dvojího trestu namísto toho

39 — ÚPSD používá pojem „smluvní strana" namísto pojmu „členský stát". Soudní dvůr používá pojem „členský stát", pokud se věc před ním projednávaná týká členských států (jako ve spojených věcech Gözütok a Brügge a ve věci Miraglia) a pojem „smluvní stát", pokud je věcí dotčena smluvní strana Schengenské dohody a ÚPSD, která není členským státem EU (jako ve věci Van Esbroeck, kde bylo dotčeným státem Norsko). Touto praxí Soudního dvora se budu řídit.

40 — V rozsudku „Cement" uvedeném výše v poznámce 23 Soudní dvůr uvedl, že „totožnost právem chráněného zájmu" je jednou ze tří podmínek, které musí být splněny, aby bylo možno použít zásadu zákazu dvojího trestu v právu hospodářské soutěže ES. Viz níže body 58 a 155 až 158.

41 — Bod 36. Je poněkud nešťastné, že Soudní dvůr ani generální advokát patrně nezohlednili ve svém rozboru věci Van Esbroeck rozsudek „Cement".

42 — Bod 27.

43 — Bod 29.

nezbytně vyžaduje existenci vzájemné důvěry v příslušné systémy trestního soudnictví smluvních států [44]. Z uvedeného důvodu skutečnost, že stejný čin může být ve dvou smluvních státech odlišně právně klasifikován, by neměla být na překážku uplatnění článku 54 ÚPSD.

55. Soudní dvůr zatřetí poukázal na cíl článku 54 ÚPSD a uvedl, že volný pohyb je plně zaručen jen tehdy, je-li si pachatel činu vědom, že pokud byl shledán vinným a vykonal trest nebo pokud byl pravomocně zproštěn obžaloby v členském státě, může se volně pohybovat v schengenském prostoru, aniž by se musel obávat zahájení nového trestního řízení pouze proto, že dotčený čin je klasifikován jiným způsobem v právním řádu jiného členského státu [45].

56. Soudní dvůr došel k závěru, že v důsledku neexistence harmonizace vnitrostátních trestněprávních předpisů může použití „kritéria vycházejícího z právní klasifikace činů nebo chráněného právního zájmu vytvářet tolik překážek volného pohybu v schengenském prostoru, kolik existuje trestněprávních systémů ve smluvních státech“ [46].

Judikatura týkající se základní zásady zákazu dvojího trestu v právu hospodářské soutěže ES

57. V rozsudku Limburgse Vinyl Maatschappij Soudní dvůr uvedl, že zásada zákazu dvojího trestu „je základní zásadou práva Společenství, která je rovněž zakotvena v čl. 4 odst. 1 protokolu č. 7 EÚLP“ [47]. Dále konstatoval, že uvedená zásada „sama o sobě nevylučuje obnovu řízení ve vztahu k totožnému protisoutěžnímu jednání, pokud bylo první rozhodnutí zrušeno z procesních důvodů, *aniž by bylo jakkoli rozhodnuto ve věci samé*, neboť zrušující rozhodnutí *nemůže* za takových okolností *být považováno za ‚zproštění obžaloby‘ ve smyslu používaném v trestněprávních věcech*“ [48].

58. V rozsudku „Cement“ Soudní dvůr uplatnil základní zásadu zákazu dvojího trestu v oblasti práva hospodářské soutěže ES na základě „tří podmínek“, tedy

44 — Bod 30.

45 — Bod 34.

46 — Bod 35.

47 — Uvedeném výše v poznámce pod čarou 10, bod 59. Viz rovněž rozsudek Van Esbroeck, uvedený výše v poznámce pod čarou 19, bod 40.

48 — Bod 62 (kurziva doplněna autorkou tohoto stanoviska). Je samozřejmě zjevné, že lze a je třeba rozlišovat mezi a) pojmem zproštění obžaloby převzatým z trestního práva a použitým v oblasti práva hospodářské soutěže a b) pojmem zproštění obžaloby v samotném trestním právu. Soudní dvůr patrně takové rozlišení výslovně nepoužívá. Projednávaná věc se také týká promlčení trestného činu a nikoli zrušení již vydaného rozhodnutí z procesních důvodů.

„totožnosti skutků, totožnosti pachatele a totožnosti chráněného právního zájmu“ [49].

Rozpory ve stávající judikatuře

59. Při zkoumání uvedených věcí se objevují dva rozpory ve stávající judikatuře Soudního dvora týkající se zásady zákazu dvojího trestu.

60. Zaprvé, existují určité rozpory v *rámci* judikatury Soudního dvora týkající se článku 54 ÚPSD.

61. V rozsudku Gözütok a Brügge a v rozsudku Van Esbroeck Soudní dvůr zvolil široký výklad článku 54 ÚPSD, který upřednostňuje cíle související s volným pohybem osob oproti cílům spojeným s potíráním zločinnosti a ochranou veřejné bezpečnosti. V rozsudku Miraglia však Soudní dvůr použil užší výklad a upřednostnil předcházení a boj proti trestné činnosti oproti volnému pohybu osob.

62. V rozsudku Gözütok a Brügge a v rozsudku Van Esbroeck Soudní dvůr navíc zdůraznil zásadu „vzájemné důvěry“, ze které vychází článek 54 ÚPSD, a konstatoval, že neexistence harmonizace vnitrostátních trestněprávních předpisů a procesních pravidel není překážkou uplatnění zásady zákazu dvojího trestu. V rozsudku Gözütok a Brügge tedy uplatnil uvedenou zásadu na konkrétní řízení, čímž bylo vyloučeno další stíhání v „prvním“ členském státu. V rozsudku Miraglia však Soudní dvůr uvedl, že podmínkou uplatnění zásady stanovené v článku 54 ÚPSD je rozhodnutí ve věci samé. Z posledně jmenovaného rozsudku tedy vyplývá, že zastavení řízení pouze na základě procesněprávních důvodů v „prvním“ členském státu obvykle nepostačuje k uplatnění článku 54 ÚPSD.

63. Zadruhé existuje určitá nesrovnalost *mezi* judikaturou týkající se článku 54 ÚPSD, která (patrně) nevyžaduje „totožnost chráněného právního zájmu“, nýbrž připouští uplatnění zásady zákazu dvojího trestu, pokud existuje „totožnost skutkové podstaty“ [50] a jedná-li se o stejné obžalované

49 — Rozsudek „Cement“, uvedený výše v poznámce pod čarou 23, bod 338. Soud od té doby důsledně uplatňuje „tři podmínky“ ve věcech práva hospodářské soutěže, v nichž je uplatňována zásada zákazu dvojího trestu. Viz, například, rozsudek Tokai Carbon, uvedený výše v poznámce 21, bod 130 a následující, nebo nedávný rozsudek ze dne 25. října 2005, Danone v. Komise (T-38/02, Sb. rozh. s. II-4407), bod 134 a následující.

50 — Rozsudek Van Esbroeck, uvedený výše v poznámce 19.

před oběma soudy [51], na straně jedné, a judikaturou týkající se zákazu dvojího trestu jako „základní zásady práva ES", která vyžaduje k uplatnění uvedené zásady splnění „tří podmínek", tedy „totožnosti skutků, totožnosti pachatele a totožnosti chráněného právního zájmu", na straně druhé [52].

K první otázce

64. Podstatou první otázky je, zda zásada zákazu dvojího trestu stanovená v článku 54 ÚPSD má být vykládána v tom smyslu, že se uplatní v situaci, kdy příslušný soud „prvního" členského státu vydal pravomocné rozhodnutí (*res judicata*) o vyloučení dalšího stíhání určitých osob z důvodu promlčení podle trestněprávního předpisu takového členského státu.

Úvodní poznámky

65. Předtím, než odpovím na první otázku, mám za to, že je třeba uvést několik poznámek.

51 — Viz níže odpověď na druhou předběžnou otázku, body 121 až 124.

52 — Rozsudek „Cement", uvedený výše v poznámce 23.

Lhůty

66. Ve většině kontinentálních právních řádů podléhá právo státu zahájit trestní řízení určitým lhůtám. Po uplynutí takových lhůt je dotčené právo na základě příslušných právních předpisů promlčeno. Pokud příslušný soud prvního stupně rozhodne, že trestní stíhání je promlčeno, stává se věc *„res judicata"*. Domnělý pachatel poté již nemůže být v takovém členském státu trestně stíhán pro stejný čin.

67. Lhůty jsou stanoveny podle závažnosti trestného činu. Mezi jednotlivými členskými státy však existují podstatné rozdíly v délce promlčecích lhůt, pokud jde o trestné činy, jež si jsou v zásadě podobné [53].

68. Naopak v anglickém, skotském a irském systému trestní stíhání, jako obecné pravidlo,

53 — Například ve Francii je stanovena pro závažné trestné činy („crimes") promlčecí lhůta 10 let, pro méně závažné trestné činy („délits") promlčecí lhůta 5 let a pro přestupky („contraventions") promlčecí lhůta pouze 1 rok. Ve Španělsku jsou v závislosti na přísnosti trestu či sankce, jež mohou být za takový čin uloženy, trestné činy (použito jako všeobecný pojem) promlčeny po uplynutí 20, 15, 10, 5 nebo 3 let.

nepodléhá promlčecím lhůtám [54].

69. Promlčení tedy není univerzálně uznáváno jako obecná zásada v systémech trestního práva členských států.

70. Zavedení institutu promlčení práva státu zahájit trestní stíhání vychází z několika důvodů. Například se uvádí argument, že po uplynutí určitého počtu let je z hlediska zachování sociálního smíru vhodnější nechat minulost uzavřenou a neobnovovat sociální problémy způsobené údajným trestným činem. Pokud stát jedná nedbale a nezahájí stíhání pachatele ve stanovených lhůtách, může společnost ztratit své právo dotčeného jednotlivce potrestat. Konečně, z praktičtějšího hlediska, čím více času uplyne od spáchání údajného trestného činu, tím obtížnější je získat spolehlivé důkazy a vést spravedlivý proces.

71. Všechny tyto důvody souvisejí s účinnou správou trestního soudnictví a obecněji s aspekty veřejného zájmu [55].

Základy zásady zákazu dvojího trestu

72. Zásada zákazu dvojího trestu naopak vychází z jiných důvodů. Tato zásada, jejíž původ v západních právních řádech lze vysledovat zpět do antické doby [56], je zpravi-

54 — Existují určité výjimky. Například do doby, než byla zrušena Sexual Offences Act z roku 2003, platila pro protiprávní pohlavní styk s dívkami ve věku do 16 let promlčecí lhůta 12 měsíců (pro podrobnosti o této promlčecí lhůtě, viz rozsudek House of Lords ve věci *Regina v. J (Appellant)* [2004] UKHL 42). Je zjevné, že obecná neexistence promlčecích lhůt nevylučuje uplatnění takových zásad, jako je zneužití procesu, které mohou za určitých okolností omezovat pravomoc orgánů činných v trestním řízení zahájit řízení, a na základě jiných úvah se tedy dochází ke stejnému praktickému výsledku.

55 — Pro kritický rozbor této zásady a její důvody, viz obecněji A. Merle a A. Vitu, *Traité de Droit Criminel, Tome II, Procédure Pénale*, 4. vydání, 1979, bod. 46 a násl. a tam uvedená judikatura.

56 — Odkazy na tuto zásadu lze nalézt již u Démosthéna, který řekl, že „právo zakazuje soudit dvakrát stejného člověka za stejný čin" (řeč „Proti Leptinovi" (355 př. n. l.), *Démosthénes I*, překlad do angličtiny J. H. Vince, Harvard University Press, 1962), a v římském právu, kde se objevila v Justiniánově Corpus Juris Civilis (Dig. 48.2.7.2 a Cj. 9.2.9pr: 529-534 n. l.). První zaznamenané vyjádření stejné zásady v současném právu pochází zřejmě ze sporu mezi arcibiskupem Thomasem Becketem a Jindřichem II. z 12. století. Becket tvrdil, že úředníci odsouzení církevními soudy nemohou být dále stíháni před královskými soudy, neboť takový další sekulární trest by porušoval zákaz dvojího trestu zakotvený v církevním právu (který sám vychází z poznámky sv. Jeronýma (391 n. l.): „Neboť Bůh netrestá dvakrát za stejný čin"). Královští soudci, snad pod vlivem populárního blahořečení (a později svatořečení) Becketa po jeho zavraždění královými rytíři v canterburské katedrále a poslední řeči Jindřicha II. nad Becketovým hrobem, začali tuto maximu uplatňovat jako právní zásadu. K historii této zásady, viz obecně J. A. Sigler, „A History of Double Jeopardy" (1963) 7 *Am J of Legal History* 283. K historii této zásady v anglickém právu viz rovněž M. Friedland, *Double Jeopardy*, 1969, OUP, s. 5 až 15, a P. McDermott, *Res Judicata and Double Jeopardy*, Butterworths, 1999, s. 199 až 201.

dla (nikoliv však výlučně) [57] považována za prostředek ochrany jednotlivce proti možnému zneužití *jus puniendi* ze strany státu [58]. Stát by neměl mít možnost pokusit se opětovně odsoudit jednotlivce za údajný trestný čin. Po skončení procesu, včetně všech vhodných procesních záruk, a po posouzení otázky možného dluhu jednotlivce vůči společnosti by jej stát neměl vystavovat utrpení nového procesu (nebo, jak je tento fenomén nazýván v anglo-americkém právním řádu „double jeopardy" [59]). Soudce Nejvyššího soudu Spojených států Black stručně konstatoval, že „základní myšlenkou [...] je, že stát se všemi svými zdroji a pravomocemi by neměl mít možnost opakovaně se pokoušet odsoudit jednotlivce za domnělý trestný čin, a vystavit jej tak ponížení, výdajům a utrpení, a nutit jej žít ve stálém strachu a nejistotě, a zvyšovat tak možnost odsouzení nevinného" [60].

73. Právo nebýt stíhán dvakrát za stejný čin se tedy vyvinulo do základního lidského práva, které musí být chráněno proti *jus puniendi* státu a které bylo zakotveno v několika mezinárodních úmluvách [61].

74. Pokud je toto účelem zásady zákazu dvojího trestu, je nicméně nutné, aby společnost měla jednu plnohodnotnou možnost vyrovnat své účty s jednotlivcem, kterého podezřívá ze spáchání trestného činu.

75. Existuje ovšem názor, že v tomto směru je nutné uskutečnit řízení ve věci samé a zajistit posouzení činů obžalovaného ze strany jmenovaných zástupců společnosti. Tento názor podporuje čl. 4 odst. 2 protokolu č. 7 k EÚLP, který stanoví, že řízení může být obnoveno podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná

57 — Španělsko ve svém vyjádření uvedlo, že tato zásada rovněž nutí policejní orgány a státní žalobce, aby postupovali při přípravě a vlastním řízení co možná nejefektivněji. V této souvislosti viz W. P. J. Wils, „The principle of *ne bis in idem* in EC antitrust enforcement: a legal and economic analysis", (2003) World Competition 26(2), s. 131, zejména s. 138. Zásada zákazu dvojího trestu rovněž vychází ze zásady právní moci ukončení trestního řízení. Právní moc však úzce souvisí s hlavním cílem této zásady, tedy ochranou jednotlivce proti *jus puniendi* státu. K této otázce, viz rovněž zprávu Law Commission *Double Jeopardy and Prosecution Appeals* (březen 2001), k dispozici na www.lawcom.gov.uk, s. 37-38.

58 — Pokud jde o rozbor cílů zásady zákazu dvojího trestu v tradičním *common law* i kontinentálním právu, viz Friedland, uvedený výše v poznámce 56, s. 3 až 5, a Mc Dermott, uvedený výše v poznámce 56, kapitoly 21 a 22. Aktuální podrobný rozbor je obsažen ve zprávě Law Commission z března 2001, uvedené výše v poznámce 57.

59 — Takto je tento pojem používán například v pátém dodatku k Ústavě USA, který stanoví, že „nikdo nesmí být pro stejný čin vystaven dvakrát nebezpečí ztráty života nebo zdraví").

60 — Věc Green v. Spojené státy (1957) 355 U.S. 184, s. 187 až 188, výše citovaná Friedlandem, poznámka pod čarou 56, s. 4.

61 — Viz výše bod 13 a související poznámku.

vada předchozího řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci [62]. Jinými slovy, společnost má obvykle jen jednu možnost soudit obžalovaného, avšak (výjimečně) může po předchozím zproštění obžaloby „dostat druhou šanci", pokud a) existují (významné) nové důkazy nebo b) pokud jednání obžalovaného nebylo v prvním trestním řízení řádně posouzeno. V rámci EU lze konstatovat, že článek 4 protokolu č. 7 obsahuje jasné právní vyjádření zásady zákazu dvojího trestu jako základního lidského práva.

76. Podle jiného názoru je jediná šance společnosti vyrovnat své účty s pachatelem zakotvena v promlčecích lhůtách, jež si uložila sama společnost, a nezáleží na tom – právě z tohoto důvodu – zda proběhl proces „ve věci samé". Uznávám sice intelektuální logiku tohoto názoru, mám ovšem za to, že může vést k podstatným rozporům z hlediska takového mezinárodního nástroje, jakým je ÚPSD, který je společný pro mnoho různých společenských systémů. V rámci jediné „společnosti" je skutečně namístě tvrdit, že taková společnost se sama po uplynutí X let vzdala možnosti vyrovnání účtů. Stejný argument však patrně není již tolik namístě, pokud se uplatní pro 17 různých společností, tedy 13 členských států, které dosud provedly schengenské *acquis*, a rovněž Island a Norsko, jako smluvní státy ÚPSD, a Spojené království [63] a Irsko [64], pokud jde, mimo jiné o články 54 až 58 ÚPSD [65].

77. Mám tedy za to, že rozhodující právní otázkou v této věci je, zda rozhodnutí o zastavení trestního řízení z důvodu promlčení trestného činu vystavuje dotčenou osobu „nebezpečí" pro účely článku 54 ÚPSD a zda ji tedy opravňuje uplatnit její základní právo nebýt vystavena *„bis" „in idem"*. Jak vysvětlím dále, mám za to, že tomu tak není,

62 — Podobné výjimky jsou stanoveny v právních řádech většiny členských států.

63 — Článek 1 rozhodnutí Rady 2000/365/ES ze dne 29. května 2000 o žádosti Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, aby se na ně vztahovala některá ustanovení schengenského *acquis* (Úř. věst. L 131, s. 43; Zvl. vyd. 19/01, s. 178) a rozhodnutí Rady 2004/926/ES ze dne 22. prosince 2004 o uvedení v platnost částí schengenského *acquis* pro Spojené království Velké Británie a Severního Irska (Úř. věst. L 395, s. 70).

64 — Článek 1 rozhodnutí Rady 2002/192/ES ze dne 28. února 2002 o žádosti Irska, aby se na ně vztahovala některá ustanovení schengenského *acquis* (Úř. věst. L 64, s. 20; Zvl. vyd. 19/04, s. 211). Relevantní ustanovení však musí být provedena druhým rozhodnutím Rady.

65 — Poté, co Švýcarsko a členské státy, které přistoupily k EU v roce 2004, v plném rozsahu provedou schengenské *acquis*, rozdíly v jednotlivých koncepcích trestního práva se samozřejmě dále prohloubí. Viz dále body 108 až 114 níže.

ledaže by rozhodnutí bylo výsledkem řízení, jež zahrnuje posouzení věci samé. Pouze tehdy je dotčená osoba skutečně „vystavena nebezpečí", a může se tedy dovolávat článku 54 ÚPSD [66].

Rozsah zásady zákazu dvojího trestu

78. Ačkoli jsou cíle zásady zákazu dvojího trestu obecně uznávány a právní řády smluvních států ÚPSD a většina rozvinutých právních řádů zpravidla (jak lze očekávat) zakotvuje určitou variantu takové zásady, ze stručné komparativní studie vyplývá, že neexistuje žádná jednotná a skutečně společná definice takové zásady, jejího rozsahu či možnosti jejího uplatnění [67].

79. V rámci EU dokládá neexistenci společné koncepce skutečnost, že různá legislativní opatření a iniciativy přijaté orgány Společenství a členskými státy podle hlavy VI Smlouvy o EU nevymezují rozsah zásady stanovené v článku 54 ÚPSD [68].

66 — Viz níže body 92 až 96. Ve svém stanovisku k věci Van Straaten, uvedeném výše v poznámce 19, generální advokát Ruiz-Jarabo Colomer rovněž uvádí, že zásada zákazu dvojího trestu se uplatní, pokud byl obžalovaný zproštěn obžaloby po posouzení věci samé (body 65 a 67). Zelená kniha Komise o kompetenčních konfliktech a zásadě *ne bis in idem* v trestním řízení [KOM(2005) 696 konečné] klade stejnou otázku na s. 54 až 56.

67 — Také judikatura Evropského soudu pro lidská práva je rozporuplná, pokud jde o přesný rozsah zásady v čl. 4 odst. 1 protokolu č. 7, zejména zda vyžaduje pouze totožnost skutků nebo zda vyžaduje i totožnost chráněného právního zájmu. K této otázce viz separátní votum soudce Repkiho ve věci Oliveira v. Švýcarsko č. 25711/94, rozsudek ze dne 30. července 1998, *Sbírka rozsudků a rozhodnutí ESLP* 1998-V. Pokud jde o obtíže spojené s uplatňováním této zásady v mezinárodním kontextu, viz obecně Vervaele, uvedený výše v poznámce 9, a C. Van den Wyngaert a G. Stessens, „The international *non bis in idem* principle: resolving the unanswered questions", 1999, *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 48, s. 779. Zelená kniha Komise, uvedená výše v poznámce 67, obsahuje podrobný rozbor obtíží spojených s uplatňováním zásady zákazu dvojího trestu v rámci EU.

68 — Úmluva o zákazu dvojího trestu z roku 1987, uvedená výše v poznámce pod čarou 8, nevstoupila v platnost v důsledku nedostatku ratifikací. Později Evropská rada na svém zasedání v Tampere v roce 1999 vyzvala Radu a Komisi, aby do prosince 2000 přijaly program opatření k provedení zásady vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v občanských i trestních věcech. Uvedený program obsahoval návrh 24 prioritně seřazených neurčitě formulovaných opatření. Navrhovaná opatření týkající se zásady zákazu dvojího trestu nebyla ve skutečnosti provedena. V roce 2003, krátce po vydání rozsudku Soudního dvora Gözütok a Brügge řecké předsednictví předložilo iniciativu směřující k přijetí rámcového rozhodnutí Rady o uplatňování zásady *„ne bis in idem"* (Úř. věst. 2003 C 100, s. 24). Cílem bylo stanovit společná pravidla pro členské státy ohledně zásady zákazu dvojího trestu a zajistit tak jednotný výklad těchto pravidel i jednotné provádění v praxi. Členské státy dosud rámcové rozhodnutí Rady neschválily.

Zásada zákazu dvojího trestu jako autonomní zásada (*propriae naturae*) v právu Společenství

80. Pro účely práva EU se zdá takřka nevyhnutelné, aby zásada zákazu dvojího trestu (která podle rozsudku Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise představuje základní zásadu práva Společenství) byla chápána jako autonomní zásada, neboli zásada *propriae naturae*. Při neexistenci dalších iniciativ spočívajících v novelizaci Smlouvy nebo sekundárních právních předpisů Společenství je tedy nutné, aby ji Soudní dvůr upřesnil a rozvinul v rámci uplatňování svého „monopolu na výklad" klíčových pojmů práva EU [69]. Konkrétní uplatňování zásady v jednotlivých oblastech (právo hospodářské soutěže či prostřednictvím článku 54 ÚPSD) by mělo vycházet ze základního porozumění významu (nebo zamýšleného významu) této základní zásady v rámci právního řádu Společenství.

81. Mám za to, že návrh, aby zásada zákazu dvojího trestu byla chápána jako autonomní zásada v rámci EU, není nadměrně odvážný. EU tvoří nový právní řád [70] a proces evropské integrace je jedinečným mezinárodním projektem. Článek 54 ÚPSD představuje jeden z prvních úspěšných pokusů o uplatnění zásady zákazu dvojího trestu mnohostranným způsobem v mezinárodním měřítku [71]. Zdá se tedy přirozené, aby definice této zásady byla *propriae naturae* a aby byla přizpůsobena konkrétním aspektům mezinárodního rámce, ve kterém má být uplatňována.

Rovnováha mezi volným pohybem osob a požadavky boje proti zločinnosti a zajištění vysoké úrovně bezpečnosti v „prostoru svobody, bezpečnosti a práva"

69 — Formulace použitá zesnulým soudcem Mancinim v publikaci „The free movement of workers in the case-law of the ECJ", v *Constitutional Adjudication in EC and National Law*, D. Curtin, a D. O'Keefe (eds.), 1992, Butterworths, s. 67. Již od počátku Soudní dvůr definuje klíčové pojmy Smlouvy o ES. Viz například judikaturu týkající se definice „pracovníka" nebo „zaměstnání" (počínaje rozsudky ze dne 19. března 1964, Hoekstra (roz. Unger), 75/63, Recueil, s. 177 a následující a zejména s. 184, a ze dne 23. března 1982, Levin, 53/81, Recueil, s. 1035, bod 11). Podle již ustálené judikatury „[j]ak z požadavků na jednotné použití práva Společenství, tak ze zásady rovnosti totiž vyplývá, že ustanovení práva Společenství, které neobsahuje žádný výslovný odkaz na právo členských států k určení svého smyslu a dosahu, musí být běžně v celém Společenství vykládáno autonomně a jednotně; přičemž výklad je třeba hledat s přihlédnutím k celkovým souvislostem ustanovení a cíli sledovanému dotčenou právní úpravou" (viz, mimo jiné, rozsudek ze dne 27. února 2003, Adolf Truley, C-373/00, Recueil, s. I-1931, bod 35 a uvedená judikatura).

70 — Rozsudek ze dne 5. února 1963, Van Gend en Loos (26/62, Recueil, s. 3), bod 12.

71 — Mezinárodní úmluvy, které upravují uplatňování této zásady v mezinárodním měřítku, nebyly ratifikovány dostatečným počtem států. Viz výše poznámku 9.

82. Konečně je třeba zasadit tento rozbor do širšího rámce přiměřené rovnováhy mezi dvěma stejně zásadními a důležitými aspekty: volným pohybem osob na straně jedné, a účinným bojem proti trestné činnosti a zajištění vysoké úrovně bezpečnosti v „prostoru svobody, bezpečnosti a práva" na straně druhé.

83. Zde je namístě připomenout, že podle článku 29 EU (první ustanovení hlavy VI „Ustanovení o policejní a soudní spolupráci v trestních věcech", která je základem článků 54 až 58 ÚPSD) si Unie klade „za cíl poskytovat svým občanům v prostoru svobody, bezpečnosti a práva vysokou úroveň ochrany tím, že rozvíjí společný postup členských států v oblasti policejní a soudní spolupráce v trestních věcech". Zajištění volného pohybu osob je tedy důležitým aspektem, nemenší význam má ovšem i „vysoká úroveň ochrany". Článek 2 EU podobně klade stejný důraz na realizaci volného pohybu osob a předcházení a potírání zločinnosti [72].

84. Skutečně se zdá, že ačkoli je volný pohyb osob nepochybně důležitým fenoménem, nemá absolutní hodnotu [73]. Cílem ÚPSD je dosáhnout volného pohybu v *rámci* prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Nedílnou součástí tohoto procesu je nalezení definice *propriae naturae* zásady zákazu dvojího trestu, která by umožňovala uplatňování práv volného pohybu v *rámci* prostoru svobody, bezpečnosti a práva charakterizovaného vysokou úrovní ochrany. Do ÚPSD bylo (samozřejmě) třeba začlenit ustanovení upravující zásadu zákazu dvojího trestu – opominutí takového základního pojmu by bylo zásadním nedostatkem. Současně nelze tuto zásadu vytrhovat z kontextu. Jinými slovy: musí mít přiměřený a nikoli neomezený rozsah.

Odpověď na první otázku

85. Při hledání odpovědi na první předběžnou otázku musí Soudní dvůr učinit zásadní rozhodnutí, zda procesní institut promlčení (jehož uplatnění zásadně nevyžaduje přezkoumání věci samé ve vztahu k obžalovanému) postačuje k uplatnění zásady zákazu dvojího trestu nebo zda se tato zásada uplatní jen tehdy, pokud bylo

72 — Jak je výslovně uvedeno v rozsudku Miraglia, viz výše bod 49.

73 — Není ani absolutní hodnotou v tradičním smyslu Smlouvy o ES. Článek 39 odst. 3 ES (pracovníci), článek 46 ES (usazování) a článek 55 ES (služby) výslovně umožňují odchylky od zásady volného pohybu osob z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví. Tyto odchylky byly dále rozšířeny judikaturou Soudního dvora týkající se „imperativních požadavků". Viz níže body 110 až 112.

provedeno určité posouzení věci samé v rámci prvního řízení (a případně v jakém rozsahu). Pro jednoduchost budu prvně jmenovanou variantu dále označovat jako „procesněprávní přístup" a druhou možnost jako „hmotněprávní přístup".

86. Vyjádření předložená Soudnímu dvoru lze shrnout následovně.

87. Obžalovaní ve Španělsku v zásadě argumentují ve prospěch procesněprávního přístupu.

88. Naopak všechny členské státy, které předložily vyjádření, uplatňují hmotněprávní přístup. Španělsko, Nizozemsko, Polsko a Francie v zásadě argumentují, že článek 54 ÚPSD se uplatní, pouze pokud se příslušný soud v pravomocném rozhodnutí zabýval věcí samou a vydal rozsudek o trestní odpovědnosti obžalovaného. Tak tomu není v případě, že trestní řízení bylo pravomocně zastaveno pouze z důvodu promlčení trestného činu. Itálie podobně argumentuje, že článek 54 ÚPSD se použije, jen pokud je pravomocné rozhodnutí o zastavení trestního stíhání z důvodu promlčení trestného činu výsledkem řízení, které zahrnuje posouzení věci samé a trestní odpovědnosti obžalovaného.

89. Komise uplatňuje procesněprávní přístup, a to striktně z praktických důvodů. Má za to, že v závislosti na okolnostech na vnitrostátní úrovni „zproštění obžaloby" z procesních důvodů může a nemusí zahrnovat posouzení věci samé. S cílem předejít obtížím, kterým by vnitrostátní soudy mohly čelit v případě, že by byly nuceny zjišťovat, zda předchozí rozhodnutí v jiném státě ve skutečnosti zahrnovalo takové posouzení, Komise navrhuje, aby jakékoli pravomocné rozhodnutí, které vylučuje další trestní stíhání pro stejný čin v jednom členském státě, bylo zásadně považováno za pravomocné rozhodnutí pro účely článku 54 ÚPSD.

90. Souhlasím s Komisí v následujícím rozsahu: vnitrostátní řízení, ve kterém je vydáno rozhodnutí založené na promlčení, totiž může a nemusí (v závislosti na tom, jak, kdy a kým je uplatněna námitka promlčení) zahrnovat posouzení věci samé [74]. Mám však za to, že zásada zákazu dvojího trestu

74 — Viz níže poznámku 78.

stanovená v článku 54 ÚPSD by se neměla vztahovat na zastavení trestního stíhání z důvodu promlčení bez posouzení věci samé.

91. V další části uvádím důvody, na jejichž základě mám za to, že správnějším výkladem článku 54 ÚPSD je hmotněprávní přístup. Poté se budu zabývat některými námitkami vůči hmotněprávnímu přístupu vznesenými těmi, již upřednostňují procesněprávní přístup.

Argumenty ve prospěch hmotněprávního přístupu k zásadě zákazu dvojího trestu

92. Zaprvé hmotněprávní přístup lépe odpovídá cílům zásady zákazu dvojího trestu. Podle této zásady má stát jednu příležitost posoudit domnělou trestnou činnost jednotlivce a vydat v této věci rozsudek. Pouze po takovém *hmotněprávním* posouzení lze přiměřeně konstatovat, že dotčená osoba byla vystavena „nebezpečí" a, kromě výjimečných okolností, by nemělo být přistoupeno k druhému posouzení („*ne bis*") stejné věci („*in idem*").

93. Naopak jak uvádím výše, promlčení je založeno na jiných východiscích. Společnost tak rozhoduje nikoli o obžalovaném, nýbrž o významu, který přikládá trestnému činu v objektivním slova smyslu [75] – rozhodnutí, které se podstatným způsobem liší v jednotlivých státech – a tedy o tom, jak dlouhou dobu je vhodné, aby si stát zachoval právo takový čin stíhat.

94. Připomínám, že v projednávané věci se pohybujeme v nadnárodním kontextu, kde neexistuje žádná společná definice rozsahu této zásady a neexistuje ani žádná přímo relevantní vnější autorita [76]. V této souvislosti mám za to, že pro účely zásady zákazu dvojího trestu je možné a je namístě přikládat odlišný význam a) „pravomocnému zastavení trestního stíhání" z důvodu promlčení trestného činu a b) vyloučení dalšího trestního stíhání za totožné skutky proto, že dotčený jednotlivec byl „pravomocně zproštěn obžaloby" po uskutečnění řádného soudního procesu. Tak je tomu i v případě, kdy

75 — Například trestný čin genocidy je v některých členských státech, které uplatňují promlčení u jiných trestných činů, nepromlčitelný.

76 — Bohužel rozsah působnosti článku 4 protokolu č. 7 k EÚLP je výslovně omezen na vnitrostátní rámec (tedy na území každého smluvního státu protokolu): viz důvodovou zprávu k protokolu č. 7, bod 27. Z tohoto důvodu ani vlastní text ani jeho výklad Evropským soudem pro lidská práva nemohou poskytnout vodítko pro správný výklad článku 54 ÚPSD. Totéž platí i pro čl. 14 odst. 7 mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966, který se rovněž uplatňuje ve vnitrostátním rámci každého jednotlivého signatářského státu.

v čistě vnitrostátním kontextu mohou oba postupy vést ke stejnému výsledku (tedy vyloučení budoucího trestního řízení proti stejné osobě pro totožný čin).

95. Mám za to, že pro účely uplatňování zásady zákazu dvojího trestu stanovené v článku 54 ÚPSD je postačující podmínkou konání soudního procesu, v jehož rámci jednání obžalovaného hodnotí z právního hlediska trestní soud a následně je toto jednání posouzeno z věcného hlediska[77]. Tak je tomu zjevně v případě vynesení pravomocného rozsudku ve věci samé. K uplatnění této zásady bych ovšem nevyžadovala vždy formální výrok „vinen" či „nevinen". Mám za to, že tím by bylo použití článku 54 ÚPSD podrobeno příliš striktním podmínkám a jeho praktický význam by se nepřijatelně snížil.

96. Mám tedy za to, že obžalovaný by měl mít možnost dovolávat se zásady zákazu dvojího trestu i tehdy, pokud byl *de facto* vystaven nebezpečí uložení trestu, avšak jeho stíhání bylo nakonec zastaveno v důsledku promlčení[78]. Pokud vnitrostátní trestní řízení zahrnovalo jakékoli podstatné posouzení věci samé, mám za to, že obžalovaný byl skutečně vystaven nebezpečí trestu[79]. Musí mít tedy prospěch ze zásady zákazu dvojího trestu a jakékoli další stíhání téhož obžalovaného v jiném členském státu pro totožný čin by mělo být podle článku 54 ÚPSD vyloučeno[80]. To odpovídá důvodům zásady zákazu dvojího trestu. Z této zásady vyplývá, že pokud rozhodnutí o promlčení trestného činu *předchází* jakémukoli posouzení věci samé a na základě takového rozhodnutí je

77 — Projednávaná věc se týká rozhodnutí *soudu*, a tento rozbor tedy odpovídá této skutečnosti. Ve věci Gözütok a Brügge společnost rovněž měla a využila možnost vyrovnat své účty s obžalovaným (v uvedené věci formou návrhu před zahájením trestního řízení, který oba obžalovaní přijali a který zahrnoval přiznání viny a přijetí mírnějšího rozsudku než v případě konání řádného procesu). Tato část rozboru nezávisí na tom, zda dojde k formálnímu zásahu soudu či nikoli.

78 — Krátká komparativní studie naznačuje, že ačkoli je otázka promlčení trestného činu obvykle posuzována příslušným soudem z moci úřední na začátku řízení (pokud si žalobce tuto skutečnost neuvědomil již dříve ještě před přednesením obžaloby), námitku promlčení může vznést jakýkoli účastník v kterékoli fázi trestního řízení, i pokud se již konalo jednání a byly provedeny důkazy. Mám za to, že v takovém případě byla posouzena věc samá, a to i pokud nebyl ve skutečnosti vynesen formální rozsudek v této věci. Obžalovaný, proti kterému bylo až do tohoto okamžiku vedeno trestní řízení, byl zjevně vystaven nebezpečí trestu ze strany státu. Zásada zákazu dvojího trestu by se tedy měla uplatnit.

79 — Uvědomuji si, že praktické důsledky této úvahy se mohou v jednotlivých členských státech lišit a že vnitrostátní soud v „druhém" členském státu může být nucen provést další šetření. Jak je však uvedeno níže v bodech 117 a 118, tyto praktické obtíže mohou být omezeny použitím stávajících mechanismů spolupráce mezi vnitrostátními trestními soudy. Vnitrostátní trestněprávní předpisy mohou rovněž samy určovat okamžik, kdy je obžalovaný vystaven „nebezpečí trestu". Tak je tomu například ve Spojených státech, kde v řízení před porotou nastává nebezpečí trestu v okamžiku jmenování a přísahy porotců. Toto pravidlo se považuje za součást zásady zákazu dvojího trestu zakotvené v pátém dodatku. Viz Crist v. Bretz (1978) 437 U.S. 28. Pokud jde o rozbor této otázky v rámci řádů *common law*, viz Friedland, uvedený výše v poznámce pod čarou 56, kapitoly 2 a 3.

80 — Ve svém rozboru projednávané věci se záměrně omezuji na otázky promlčení. Aniž bych se zde podrobně zabývala hypotézami stručně naznačenými generálním advokátem Ruiz-Jarabem Colomerem v bodě 65 jeho stanoviska k věci Van Straaten (uvedené výše v poznámce 19), nesdílím jeho názor, že veškeré příklady, které podává, nezbytně zahrnují posouzení věci samé a tedy opravňují obžalovaného dovolávat se zásady zákazu dvojího trestu.

trestní stíhání pravomocně zastaveno, takové zastavení trestního stíhání by nemělo spadat do rozsahu působnosti zákazu dvojího trestu [81].

97. Zadruhé mám za to, že hmotněprávní přístup lépe zajišťuje rovnováhu mezi dvěma žádoucími cíli, kterými jsou jednak podpora volného pohybu osob a jednak zajištění, aby práva volného pohybu byla uplatňována v prostoru „svobody, bezpečnosti a práva" charakterizovaném vysokou úrovní ochrany, kde je účinně kontrolována zločinnost. Jak jsem již uvedla [82], článek 2 EU ani článek 29 EU neupřednostňují volný pohyb osob oproti předcházení a potírání zločinnosti a dosažení vysoké úrovně ochrany. Soudní dvůr totiž v rozsudku Miraglia dal přednost druhému cíli před prvním. S ohledem na zajištění nezbytné rovnováhy mezi těmito dvěma stejně důležitými cíli mám za to, že osoba, jejíž trestní stíhání bylo v jednom členském státu zastaveno z důvodu promlčení, *aniž* by byla posouzena věc samá, se nemůže dovolávat článku 54 ÚPSD.

98. Zatřetí mám za to, že hmotněprávní přístup je nejen logickým použitím zásady zákazu dvojího trestu, ale podporuje jej i dosavadní judikatura Soudního dvora.

99. Pokud jde o věci týkající se článku 54 ÚPSD, v rozsudku Miraglia Soudní dvůr výslovně podmínil uplatnění zásady zákazu dvojího trestu posouzením věci samé. Ve věci Van Esbroeck a spojených věcech Gözütok a Brügge již obžalovaní byli podrobeni formálnímu řízení a vykonali část trestu, respektive přiznali svou vinu ve fázi před zahájením řízení. Ve věci Van Esbroeck i ve spojených věcech Gözütok a Brügge byli tedy potrestáni za dotčené trestné činy. Ve všech třech věcech se tedy *ve skutečnosti* uplatnila hmotněprávní varianta.

100. Správnost hmotněprávního přístupu podporuje i judikatura Soudního dvora týkající se zásady zákazu dvojího trestu v právu hospodářské soutěže, zejména rozsudek Vinyl Maatschappij. V uvedené věci Soudní dvůr výslovně rozhodl, že „[...] ke ‚zproštění obžaloby' ve smyslu, ve kterém je tento pojem používán v trestněprávních věcech, dochází pouze tehdy, když je vydáno rozhodnutí ve věci samé, a jen tehdy se také uplatní obecná zásada zákazu dvojího trestu" [83].

81 — Mám za to, že tento význam by měl být přikládán i pojmu „pravomocné zproštění obžaloby" v článku II-110 návrhu Ústavy pro Evropu. Viz výše poznámku 8.

82 — Viz výše bod 83.

83 — Viz výše bod 57.

101. Začtvrté výklad zásady zákazu dvojího trestu by měl být stejný ve všech oblastech práva EU. Tento závěr vyplývá z článku 6 EU, který je součástí hlavy I „Společná ustanovení" a jenž platí pro všechny pilíře Smlouvy o EU. Článek 6 odst. 1 stanoví, že „Unie je založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu, zásadách, které jsou společné členským státům". Článek 6 odst. 2 dále stanoví, že „Unie ctí základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod [...] a ta, jež vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, jako obecné zásady práva Společenství". Základní zásada zákazu dvojího trestu tedy představuje právní normu vyšší právní síly v rámci právního řádu EU. Její výklad tedy musí být konzistentní ve všech oblastech činnosti, které podléhají Smlouvě o EU, tedy včetně Smlouvy o ES a schengenského *acquis* [84].

102. Pokud tedy podle ustanovení Smlouvy o ES týkajících se hospodářské soutěže vyžaduje základní zásada zákazu dvojího trestu posouzení věci samé (což skutečně vyžaduje), totéž musí platit v případě uplatnění této zásady podle článku 54 ÚPSD.

103. Lze argumentovat, že zásada zákazu dvojího trestu v právu hospodářské soutěže může a měla by být odlišná od zásady zákazu dvojího trestu podle článku 54 ÚPSD. Tímto argumentem se budu zabývat později [85]. Otázka, zda zásada zákazu dvojího trestu vyžaduje předchozí posouzení věci samé se však týká jednoho ze základních aspektů samotné této zásady. Tento základní aspekt musí zůstat stejný bez ohledu na právní rámec, ve kterém je tato zásada poté uplatňována. Není mi jasné, jak by mohl základní aspekt základní zásady mít odlišný obsah v závislosti na tom, zda je zásada zákazu dvojího trestu uplatňována podle článku 54 ÚPSD nebo obecně jako základní zásada práva Společenství (například v rámci práva hospodářské soutěže).

104. Zapáté, hmotněprávní přístup by navíc pomohl předejít možnosti převádění trestního řízení do jiných zemí (forum shopping), kterou považuji za nežádoucí. Neomezené uplatňování zásady vzájemné důvěry by mohlo vést k tomu, že se jednotlivec úmyslně

84 — Toto odůvodnění podporuje judikatura Soudního dvora provádějící článek 6 EU. Viz například rozsudky ze dne 23. září 2003, Akkrich (C-109/01, Recueil, s. I-9607), bod 58, a ze dne 20. května 2003, Österreichischer Rundfunk (C-465/00, C-138/01 a C-139/01, Recueil, s. I-4989), body 68 a 69. V rozsudku Van Esbroeck, uvedeném výše v poznámce 19, totiž Soudní dvůr patrně konkludentně přijal tento přístup, neboť (v bodě 40) odkázal na rozsudek Vinyl Maatschappij, když uvedl, že zásada stanovená v článku 54 ÚPSD je uznávána jako základní zásada práva Společenství.

85 — Viz níže body 155 až 158.

vystaví stíhání v členském státu, kde si je vědom, že takové stíhání bude muset být zastaveno z důvodu promlčení, a poté se bude dovolávat zásady zákazu dvojího trestu za účelem volného pohybu v rámci EU [86].

107. V rozsudku Gözütok a Brügge a rozsudku Van Esbroeck totiž Soudní dvůr kladl značný důraz na zásadu „vzájemné důvěry“ [87], ze které vychází článek 54 ÚPSD a na spolupráci členských států v trestněprávních věcech podle Amsterdamské smlouvy [88] (jak výslovně uznala Rada na svém zasedání v Tampere [89]).

Možné námitky proti hmotněprávnímu přístupu

108. Mám však za to, že zásada vzájemné důvěry není natolik široká, aby tvořila vhodný základ pro uplatňování zásady zákazu dvojího trestu pro všechna vnitrostátní rozhodnutí o zastavení trestního stíhání z důvodu promlčení.

105. Je namístě se zabývat třemi možnými výtkami: úloha zásady „vzájemné důvěry“, ze které vychází článek 54 ÚPSD, výslovné odmítnutí předchozí harmonizace Soudním dvorem jako podmínky uplatnění článku 54 ÚPSD a konkrétní obtíže, které mohou vyplývat z hmotněprávní varianty. Těmito námitkami se budu zabývat postupně.

109. Naopak mám za to, že lze a je třeba rozlišovat mezi obecnou důvěrou v trestním

106. Zaprvé, zohledňuje hmotněprávní varianta význam dosud přikládaný Soudním dvorem „vzájemné důvěře“ mezi členskými státy?

86 — To není jen teoretický problém. Například vzhledem k mírným trestům za obchodování s odcizenými uměleckými předměty jsou Belgie a Nizozemsko patrně oblíbeným místem pobytu obchodníků s takovými předměty.

87 — Tento pojem je zjevně úzce spojen s pojmem „vzájemné uznávání“, který tvoří tradiční součást čtyř svobod podle Smlouvy o ES. Soudní dvůr ve svých rozsudcích zmiňuje „vzájemnou důvěru“ a nikoli „vzájemné uznávání“, což je pojem používaný Evropskou radou, Radou a Komisí (viz poznámku 89 níže). Předpokládám ovšem, že se jedná o jiné označení téže zásady.

88 — Viz body 44 a 54.

89 — Zásada „vzájemného uznávání“ v trestněprávních věcech byla na návrh Spojeného království schválena Evropskou radou v Tampere v roce 1999. V závěrech Evropské rady je uvedeno, že „Evropská rada [...] schvaluje zásadu vzájemného uznávání, která by se podle jejího názoru měla stát základním kamenem soudní spolupráce v občanských i trestních věcech v rámci Unie. Tato zásada by se měla uplatňovat pro rozsudky i jiná rozhodnutí soudních orgánů“ (bod 33 závěrů předsednictví). V úvodu k Programu opatření k provedení zásady vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech, který následně přijala Rada a Komise (Úř. věst. 2001, C 12, s. 10), je vysvětleno, že provedení uvedené zásady „předpokládá vzájemnou důvěru členských států ve své systémy trestního soudnictví. Tato důvěra vychází zejména z jejich společného závazku k uplatňování zásad svobody, demokracie a dodržování lidských práv, základních svobod a právního státu“.

řízení v jiných státech (včetně takových otázek, jako jsou záruky spravedlivého procesu, věcné vymezení trestných činů a pravidla předkládání a přípustnosti důkazů), na straně jedné, a důvěrou v rozhodnutí, které nezahrnovalo žádné věcné posouzení trestného činu z důvodu promlčení, na straně druhé. Prvně uvedený případ dokládá řádný projev důvěry v neharmonizovaném prostředí, co se týče kvality a platnosti trestněprávních předpisů jiných svrchovaných států. Druhý případ odpovídá *de facto* harmonizaci na základě nejmenšího společného jmenovatele [90].

110. V této souvislosti lze najít paralelu s judikaturou týkající se zásady vzájemného uznávání z hlediska hlavních svobod podle Smlouvy o ES. Ačkoli má zásada vzájemného uznávání velký význam, existují z této zásady výjimky jak s ohledem na konkrétní ustanovení Smlouvy o ES, tak na základě „imperativních požadavků" judikatury. K úplnému uplatnění této zásady je vždy nutné, aby postavení či charakteristika osob, zboží nebo služeb, které mají mít prospěch z ustanovení o volném pohybu, byly srovnatelné s postavením či charakteristikou požadovanou ve státu hostitele či dovozce [91].

111. *A fortiori* musí být podobné výjimky a požadavky na „srovnatelnost" použitelné i v rámci schengenského *acquis* (které je sice po přijetí Amsterdamské smlouvy součástí práva EU, avšak nesplňuje dosud veškeré integrační cíle a mechanismy Smlouvy o ES). Musí být navíc přiměřené i v rámci spolupráce v oblasti trestního práva, které představuje citlivou oblast vnitrostátní svrchovanosti, neboť kodifikuje morální a sociální hodnoty společnosti daného členského státu [92].

90 — V tomto případě by navíc Soudní dvůr působil jako zákonodárce, což jen podtrhuje nevhodnost takového přístupu.

91 — Viz v této souvislosti rozbor v S. Peers, „Mutual Recognition and Criminal Law in the EU: Has the Council got it Wrong?", (2004) *Common Market Law Review* 5.

92 — „Le crime et la peine sont donc des phénomènes sociaux, soumis aux lois de la sociologie, et ainsi conditionnés par tous les changements apportés à l'organisation sociale, par exemple, par les variations du milieu économique et, plus encore, par l'état des croyances morales et du degré de culture de chaque époque et de chaque peuple." (Émile Garçon, 1851-1922, *Le droit pénal, origines, évolution, état actuel*, Payot, 1922, s. 3). Soudní dvůr se v minulosti vyhýbal jakémukoli zpochybňování morálních rozhodnutí členských států zohledněných v jejich právních předpisech s ohledem na právo Společenství. Rozsudek ze dne 4. října 1991, Society for the Protection of Unborn Children Ireland (C-159/90, Recueil, s. I-4685), je klasickým, i když nikoli jediným, příkladem tohoto přístupu. Obecněji viz S. O'Leary a J. M. Fernández-Martín, „Judicially created exceptions to the free provision of services" v *Services and Free movement in EU Law*, M. Andenas, a R. Wulf-Henning (eds.), 2002, OUP, 163. Je zajímavé, že v rámci zjevně federálního systému v USA není ustanovení o dvojím nebezpečí trestu obsažené v pátém dodatku porušeno v případě následného stíhání v některém státu a/nebo federálními orgány za stejný čin. Státy se vzájemně respektují a pokud jde o federální vládu, pro účely ustanovení o dvojím nebezpečí trestu jsou považovány za samostatné svrchované státy [Heath v. Alabama (1985) 474 U.S. 82].

112. Jako příklad lze uvést věk nutný pro vznik trestní odpovědnosti – jedná se zjevně o volbu ze strany společnosti, jež se v jednotlivých členských státech podstatně liší [93]. Při neexistenci jakékoli harmonizační dohody mezi členskými státy mám za to, že neurčitě vymezená „zásada vzájemné důvěry" by netvořila přiměřený základ k tomu, aby zastavení trestního stíhání v „prvním" členském státu z důvodu nedostatečného věku pro trestní odpovědnost postačovalo k uplatnění zásady zákazu dvojího trestu v jiném členském státu, kde je věková hranice trestní odpovědnosti nižší. V současné fázi evropské integrace v trestněprávních věcech by takový výsledek patrně neodpovídal aktuálnímu rozsahu působnosti jednotlivých členských států [94].

113. Zadruhé, podmiňuje hmotněprávní přístup uplatnění zásady zákazu dvojího trestu určitou minimální úrovní harmonizace trestněprávních systémů členských států? Kladná odpověď by byla zjevně v rozporu s rozhodnutím Soudního dvora ve věcech Gözütok a Brügge a ve věci Van Esbroeck.

114. Mám za to, že relevantní jsou v této souvislosti i výše uvedené úvahy týkající se zásady vzájemné důvěry. Stejně jako u zásady vzájemného uznávání v rámci ustanovení Smlouvy o ES o volném pohybu osob, zásada vzájemné důvěry nemůže sama o sobě účinně zajistit splnění cílů sledovaných hlavou VI Smlouvy o EU (Ustanovení o policejní a soudní spolupráci v trestních věcech). K úplnému zajištění volného pohybu v rámci, ve kterém existují rozmanité vnitrostátní přístupy k trestněprávním věcem, bude zřejmě v určité chvíli nezbytná jistá míra harmonizace či sblížení vnitrostátních trestněprávních předpisů [95]. Totéž platí vcelku zjevně i pro otázku promlčení. Pokud a dokud se tak nestane, mám za to, že zásada vzájemné důvěry nepředstavuje odpovídající základ pro použití zásady zákazu dvojího trestu v případech *res judicata* z procesních důvodů na základě promlčení bez posouzení

93 — V jednotlivých členských státech EU je hranice trestní odpovědnosti stanovena na 7, 8, 13, 14, 16 a 18 let.

94 — V této souvislosti mám odlišný názor než generální advokát Ruiz-Jarabo Colomer ve věci Van Straaten, uvedené výše v poznámce po čarou 19, bod 65.

95 — V témže smyslu, viz H. Schermers, „Non bis in idem" v *Du Droit International au Droit de l'Intégration, Liber Amicorum Pierre Pescatore*, F. Capotorti a kol. (eds), Nomos, s. 601 a následující, zejména s. 611. Viz rovněž rozsudek van den Wyngaert a Stessens, uvedený výše v poznámce pod čarou 67, bod 792.

věci samé. Pokud je v tomto případě výsledkem přednost zachování vysoké úrovně ochrany v prostoru svobody, bezpečnosti a práva oproti absolutní volnosti pohybu, nechť tomu tak je.

115. Zatřetí, existují (jak argumentuje Komise) vážné praktické obtíže spojené s přijetím hmotněprávního přístupu? Komise poukazuje na dva hlavní možné problémy. Zaprvé vnitrostátní soudy budou muset určit, zda došlo v „prvním" členském státu k posouzení věci samé. Zadruhé se Komise obává, že by mohlo docházet k diskriminaci. Jednotlivci „zproštění obžaloby" v členském státě, ve kterém rozhodnutí zahrnuje posouzení věci samé, by měli prospěch ze zásady zákazu dvojího trestu, zatímco jednotlivci „zproštění obžaloby" ze stejných důvodů v členském státě, ve kterém věc sama posuzována nebyla, by se této zásady dovolávat nemohli.

116. V tomto ohledu s Komisí nesouhlasím.

117. Pokud jde o argument týkající se praktických obtíží, není mi jasné, jak se tyto obtíže liší od problémů, kterým musí vnitrostátní trestní soudy nutně čelit při spolupráci s trestními soudy v jiných členských státech. Kromě povinnosti ke spolupráci uložené článkem 57 ÚPSD již existují dostatečné mechanismy pro spolupráci, jež zajišťují (relativně) bezproblémové řešení jakýchkoli pochybností, jež může vnitrostátní soud mít, pokud jde o rozsah působnosti trestněprávního rozhodnutí přijatého soudem jiného členského státu, ke kterému musí přihlížet. Postačovalo by, pokud by trestní soud v „druhém" členském státu požádal vnitrostátní soud v „prvním" členském státu, aby vyjasnil, v rámci uvedených postupů spolupráce, zda došlo k přezkoumání věci samé či nikoli.

118. Mám za to, že je přiměřené předpokládat, že obhájce obžalovaného vznese tuto otázku v druhém řízení a bude argumentovat (stejně jako obhájce obžalovaných ve Španělsku v projednávané věci), že zproštění obžaloby v prvním členském státu, ačkoli částečně vycházelo z promlčení trestného činu, nicméně zahrnovalo posouzení věci samé.

119. Pokud jde o argument týkající se diskriminace, k diskriminaci dochází, pokud je se dvěma srovnatelnými situacemi zacházeno odlišně. Situace obžalovaného zproštěného obžaloby po přezkoumání věci samé není srovnatelná se situací obžalovaného zproštěného obžaloby bez takového posou-

zení. Nemám tedy za to, že hmotněprávní přístup může vést k diskriminaci.

Ke druhé otázce

121. Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda zásada zákazu dvojího trestu stanovená v článku 54 ÚPSD má být vykládána v tom smyslu, že brání stíhání jednotlivců v členském státu B z toho důvodu, že trestní stíhání jiných jednotlivců na základě stejných skutečností bylo v členském státu A zastaveno z důvodu promlčení.

120. S ohledem na výše uvedené navrhuji, ve shodě se stanoviskem Španělska, Itálie, Polska, Francie a Nizozemska, odpovědět na první otázku tak, že v současné fázi vývoje práva Evropské unie je třeba vykládat článek 54 ÚPSD v tom smyslu, že vnitrostátní soud je vázán rozhodnutím přijatým v trestním řízení soudem jiného členského státu, podle kterého je trestný čin promlčen, pouze pokud a) je takové rozhodnutí pravomocné podle vnitrostátního práva, b) řízení v jiném členském státě zahrnovalo posouzení věci samé a c) skutková podstata [96] a obžalovaný (obžalovaní) jsou totožní v řízení před oběma soudy [97]. Vnitrostátnímu soudu přísluší, aby rozhodl, zda jsou v konkrétním případě tyto podmínky splněny. Pokud jsou splněny, další stíhání stejného obžalovaného či obžalovaných na základě stejné skutkové podstaty je vyloučeno.

122. Souhlasím se stanoviskem všech účastníků, kteří předložili vyjádření – s výjimkou (nijak překvapivě) obžalovaných v původním řízení – že tato otázka je jednoduchá a měla by být zodpovězena záporně.

123. Článek 54 ÚPSD výslovně stanoví, že *„osoba,* která byla pravomocně odsouzena jednou smluvní stranou, nesmí být pro tentýž čin stíhána druhou smluvní stranou". Z doslovného znění uvedeného ustanovení vyplývá, že prospěch z něj má pouze konkrétní osoba nebo osoby, jež byly pravomocně zproštěny obžaloby nebo odsouzeny. Uvedené ustanovení se tedy zjevně nevztahuje na jiné osoby, které se mohly podílet na stejném činu, jež však nebyly souzeny. Soudní dvůr totiž už použil takový jazykový

96 — Viz níže odpověď na čtvrtou otázku písm. b), body 148 až 154.

97 — Viz níže odpověď na druhou otázku, body 121 až 124.

výklad článku 54 v rozsudku Gözütok a Brügge, kde rozhodl, že „jediným účinkem zásady zákazu dvojího trestu, jak je stanovena v uvedeném ustanovení, je zajistit, aby *osoba*, jejíž věc byla pravomocně rozhodnuta v členském státě, nebyla pro tentýž čin stíhána v jiném členském státě“ [98].

124. Uvedený závěr byl potvrzen rozsudkem „Cement“. V uvedené věci Soudní dvůr konstatoval s ohledem na pravidla hospodářské soutěže ES, že uplatnění zásady zákazu dvojího trestu podléhá, mimo jiné, podmínce „totožnosti pachatele“ [99].

Ke třetí otázce

125. Podstatou třetí otázky je, zda v případě, že trestní soudy jednoho členského státu Společenství určí, že pro účely trestného činu pašování není prokázáno, že původ zboží je mimo Společenství, a rozhodnou o zproštění obžaloby, mohou soudy jiného členského státu rozšířit vyšetřování za účelem prokázání toho, že k dovozu zboží došlo bez zaplacení cla ze třetího státu.

126. Jak správně upozornila Komise a obžalovaní ve Španělsku, tato otázka je založena na předpokladu, který je v rozporu s popisem skutkových okolností v předkládacím rozhodnutí [100]. Avšak vzhledem k tomu, že odpověď na tuto otázku by mohla být užitečná pro předkládající soud, budu se jí zabývat.

127. Souhlasím s většinou členských států, které předložily vyjádření [101], že odpověď na tuto otázku závisí v zásadě na tom, zda rozhodnutí obsahující první skutkové poznatky samo splňuje podmínky uplatnění zásady zákazu dvojího trestu stanovené v článku 54 ÚPSD. Těmito podmínkami jsem se již zabývala ve svém rozboru prvních dvou otázek a odkazuji tímto na závěry, které jsem tam učinila.

98 — Bod 47 (kurziva doplněna autorkou tohoto stanoviska).

99 — Rozsudek „Cement“, uvedený výše v poznámce pod čarou 23, bod 338.

100 — Viz výše body 29 až 33. Je však zcela v souladu se zněním rozsudků Tribunal Penal de Setúbal a portugalského Tribunal Supremo, viz výše bod 33.

101 — Všechny členské státy (s výjimkou Francie, která ve svém ústním vyjádření neměla k třetí otázce žádné připomínky) podmínily odpověď na třetí otázku odpověďmi na první dvě otázky.

128. Navrhuji proto odpovědět na třetí otázku v tom směru, že v současné fázi vývoje práva Evropské unie je třeba vykládat článek 54 ÚPSD v tom smyslu, že trestní soudy v jednom členském státu jsou vázány rozhodnutím přijatým v trestním řízení soudem jiného členského státu, pouze pokud a) je takové rozhodnutí pravomocné podle vnitrostátního práva, b) řízení v jiném členském státu zahrnovalo posouzení věci samé a c) skutková podstata a obžalovaný (obžalovaní) jsou totožní v řízení před oběma soudy.

Ke čtvrté otázce

129. Vnitrostátnímu soudu přísluší, aby rozhodl, zda jsou v konkrétním případě tyto podmínky splněny. Pokud jsou splněny, další trestní stíhání téhož obžalovaného či obžalovaných na základě totožné skutkové podstaty je vyloučeno a vnitrostátní soud nemůže rozšířením rozsahu svého šetření zpochybnit jakékoli skutkové poznatky v prvním rozhodnutí [102].

130. Na druhé straně, pokud výše uvedené podmínky nejsou splněny, trestní soudy v jiném členském státu mohou zahájit nové vyšetřování s cílem zjistit, zda došlo ke spáchání trestného činu protiprávního dovozu, pokud jim to přísluší podle vnitrostátního práva.

131. Ze znění čtvrté otázky vyplývá, že portugalský Tribunal Supremo již určil, že dotčené zboží *nebylo* protiprávně dovezeno do Portugalska; tato skutečnost je ovšem v rozporu s ostatními částmi předkládacího rozhodnutí [103]. Avšak s ohledem na celkový smysl žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, stejně jako Komise a všechny členské státy předkládající vyjádření, přeformuluji tyto otázky tak, abych poskytla vnitrostátnímu soudu užitečnou odpověď.

132. Čtvrtá otázka sestává ze dvou samostatných částí.

102 — Je namístě zdůraznit, že odpověď, kterou navrhuji, nevylučuje nezbytně obnovení řízení podle čl. 4 odst. 2 protokolu č. 7 k EÚLP (například v případě nových nebo nově odhalených skutečností). Vzhledem k tomu, že tato otázka není v této žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vznesena, nebudu se jí zde dále zabývat.

103 — Viz výše body 29 až 33.

Ke čtvrté otázce písm. a)

133. První dílčí otázka, která se týká pojmu zboží ve volném oběhu podle článku 24 ES, sestává dále ze dvou částí.

134. V první části je nastolena otázka, zda na základě rozhodnutí trestního soudu jednoho členského státu, podle kterého nebyl prokázán žádný protiprávní dovoz zboží, získává takové zboží nezvratný status zboží ve volném oběhu, na které se vztahuje článek 24 ES, a zda takové rozhodnutí zavazuje trestní soudy v jiných členských státech v trestním řízení týkajícím se takového zboží.

135. Druhá část otázky se opět zaměřuje na to, zda pravomocné rozhodnutí trestního soudu, kterým bylo určeno promlčení trestného činu protiprávního dovozu, na jehož základě je rovněž vyloučeno další trestní stíhání protiprávního dovozu zboží do tohoto členského státu, zavazuje trestní soudy a příslušné orgány všech ostatních členských států, které proto musí uznat, že dotčené zboží je skutečně ve volném oběhu.

136. Nezbytné aspekty odpovědi na tuto otázku jsem již popsala, i když jen obecně, v rozboru prvních tří otázek.

137. Mám však za to, že poskytnutí užitečnější odpovědi vyžaduje rozlišení mezi *statusem* zboží ve volném oběhu *podle správního práva*, na straně jedné, a *trestní odpovědností*, která může vyplývat z protiprávního dovozu zboží pocházejícího ze třetích zemí do Společenství, na straně druhé. První z uvedených případů upravují právní předpisy Společenství. Naopak, druhý případ spadá do rozsahu působnosti vnitrostátních trestněprávních předpisů.

138. Podle článku 24 ES se „za výrobky ve volném oběhu v členském státě [...] pokládají ty výrobky, které pocházejí ze třetích zemí, u kterých byly v tomto členském státě splněny dovozní náležitosti a zaplacena cla a poplatky s rovnocenným účinkem a u kterých nedošlo k plnému ani částečnému navrácení těchto cel a poplatků".

139. Další podrobná pravidla jsou upravena v celním kodexu Společenství stanoveným nařízením Rady (EHS) č. 2913/92[104] (dále

104 — Nařízení ze dne 12. října 1992 (Úř. věst. L 302, s. 1; Zvl. vyd. 02/04, s. 307).

jen „celní kodex“) a v nařízení Komise (EHS) č. 2454/93, kterým se provádí celní kodex (dále jen „prováděcí nařízení“) [105].

140. Podle článku 24 ES a relevantních ustanovení celního kodexu a prováděcího nařízení [106] se zbožím ve volném oběhu rozumí výrobky pocházející ze třetích zemí, které byly řádně dovezeny do kteréhokoli členského státu v souladu s požadavky stanovenými článkem 24 ES [107]. Jakmile je zboží dovezené ze třetích zemí propuštěno do volného oběhu, získává status zboží Společenství [108]. Propuštění do volného oběhu zahrnuje „splnění [...] formalit stanovených pro dovoz určitého zboží a vybrání cla a poplatků dlužných ze zákona“ [109]. Platí domněnka, že zboží přepravované ve Společenství má status zboží ve volném oběhu, není-li prokázán opak [110].

141. Podle platné právní úpravy Společenství jsou celní orgány nadále oprávněny, v rámci omezení vyplývajících z judikatury Soudního dvora týkající se zásady proporcionality a volného pohybu zboží [111], ověřovat pravost dokumentů prokazujících status zboží a provádět šetření s cílem zajistit splnění celních předpisů [112]. V případě protiprávně dovezeného zboží nebo zboží, které bylo protiprávně propuštěno do volného oběhu, celní kodex a prováděcí nařízení stanoví, že s ohledem na takové zboží vzniká celní dluh, který musí uhradit odpovědná osoba [113].

142. Po splnění dovozních formalit a uhrazení veškerých poplatků tedy zboží dovezené z třetích má status zboží ve volném oběhu a požívá všech souvisejících práv podle právních předpisů Společenství. Vnitrostátní orgány jsou těmito právními předpisy Společenství vázány. Orgány jiných členských států musí předpokládat, že prohlášení vnitrostátních celních orgánů, že zboží je ve volném oběhu, je platné, není-li prokázán opak. Pokud je prokázán opak, musí být uhrazen příslušný celní dluh. V tomto bodě končí působnost celních předpisů Společenství.

105 — Nařízení ze dne 2. července 1993 (Úř. věst. L 253, s. 1; Zvl. vyd. 02/06, s. 3). Konsolidované znění tohoto nařízení je k dispozici na http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/pdf/1993/en_1993R2454_do_001.pdf.

106 — Článek 4 odst. 6 a 7 celního kodexu Společenství a článek 313 prováděcího nařízení.

107 — Rozsudky ze dne 15. prosince 1976, Donckerwolcke (41/76, Recueil, s. 1921), a ze dne 22. března 1990, Houben (C-83/89, Recueil, s. I-1161).

108 — Článek 4 odst. 6 a 7 a článek 79 celního kodexu.

109 — Článek 79 celního kodexu.

110 — Článek 313 odst. 1 prováděcího nařízení.

111 — Pokud jde o podmínky dovozních kontrol a inspekcí podle článků 28 ES a 30 ES po roce 1993, viz P. Oliver, s pomocí M. Jarvis, *Free Movement of Goods in the European Community*, 4. vydání, 2003, Sweet & Maxwell, 6.10, 7.04 a 12.12 až 12.20.

112 — Článek 250 celního kodexu.

113 — Viz kapitolu 2 „Vznik celního dluhu“ v hlavě VII celního kodexu s názvem „Celní dluh“.

143. Právní předpisy Společenství se tedy týkají pouze správních aspektů protiprávního dovozu. Nesměřují k harmonizaci právní úpravy celních deliktů podle vnitrostátních trestněprávních předpisů. Členské státy si ponechaly pravomoc trestat celní delikty porušující celní kodex [114], a to za podmínek stanovených Soudním dvorem, zejména s ohledem na zásadu proporcionality. Otázka, zda protiprávní dovoz je i celním deliktem (nehledě na vznik celního dluhu podle správních předpisů) podléhajícím trestní odpovědnosti, musí být určena v souladu s použitelnými vnitrostátními trestněprávními předpisy.

144. Je zjevné, že skutková podstata takového deliktu s ohledem na možnou existenci protiprávního dovozu do Společenství je upravena relevantními právními předpisy Společenství. V tomto rozsahu mají právní předpisy Společenství význam z hlediska určení, zda došlo k celnímu deliktu podle vnitrostátních trestněprávních předpisů. Existence takových skutkových poznatků v konkrétním trestním řízení bude záviset na tom, jak a kdy byla v takovém řízení uplatněna námitka promlčení.

145. Z toho vyplývá, jak jsem již uvedla ve své odpovědi na třetí otázku, že v současné fázi vývoje práva Evropské unie, pokud jsou splněny všechny podmínky nezbytné pro uplatnění zásady zákazu dvojího trestu stanovené v článku 54 ÚPSD, další trestní řízení proti témuž obžalovanému či obžalovaným na základě totožné skutkové podstaty je vyloučeno a vnitrostátní trestní soud nemůže zpochybnit žádné skutkové poznatky učiněné v prvním rozhodnutí [115].

146. Pokud však tyto podmínky nejsou splněny, trestní soudy v jiných členských státech nejsou vázány předchozími poznatky trestních soudů v jiném členském státu.

147. Posouzení, zda určité zboží má status „zboží Společenství" nebo zda jeho dovoz do Společenství představuje celní delikt podléhající trestní odpovědnosti, přísluší vnitrostátnímu soudu, který musí při rozhodování o otázce, zda je zboží „ve volném oběhu", použít relevantní právní předpisy Společenství (tedy článek 28 ES, celní kodex

114 — Viz zejména rozsudek ze dne 26. října 1982, Einberger (240/81, Recueil, s. 3699); viz také rozsudek ze dne 20. září 1988, Kiwall (252/87, Recueil, s. 4753), bod 11.

115 — Je zjevné, že se i v tomto případě uplatní podmínka uvedená v poznámce 102, pokud jde o čl. 4 odst. 2 protokolu č. 7 k EÚLP.

a prováděcí nařízení) a, pokud jde o trestní odpovědnost, relevantní vnitrostátní předpisy týkající se celních deliktů.

Ke čtvrté otázce písm. b)

148. Podstatou druhé dílčí otázky je, zda pro účely použití článku 54 ÚPSD musí být dovoz a následný prodej zboží považován za jediný čin nebo za dva samostatné činy.

149. Soudní dvůr vyložil pojem „tentýž čin" pro účely článku 54 ÚPSD v rozsudku Van Esbroeck. Konstatoval, že „jediným relevantním kritériem" pro účely uvedeného článku je skutečnost, že by měla existovat „totožnost skutkové podstaty, chápané jako existence souboru konkrétních skutků, které jsou vzájemně neoddělitelně spojeny" [116]. Soudní dvůr uvedl, že skutková podstata bude představovat „tentýž čin", pokud tvoří „soubor skutků neoddělitelně spojených v čase, v prostoru, jakož i svým předmětem" [117].

116 — Bod 36.

117 — Bod 37.

150. Soudní dvůr určil, že skutkové okolnosti věci Van Esbroeck (vývoz a dovoz stejných drog z a do různých smluvních států) představují v *zásadě* „tentýž čin" pro účely článku 54 ÚPSD [118]. Vzhledem k tomu, že tato otázka je ovšem skutkovou otázkou v rámci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, přísluší rozhodnutí v tomto směru vnitrostátnímu soudu.

151. Splňují dovoz a uvádění zboží na trh podmínku „totožnosti skutkové podstaty", kterou se rozumí „soubor skutků neoddělitelně spojených v čase, v prostoru, jakož i svým předmětem"?

152. Mám za to, že tomu tak nemusí být. Jednání spočívající v protiprávním dovozu zboží, kterým se rozumí dopravení zboží na celní území EU bez uhrazení příslušných cel či dovozních poplatků, *nemusí nutně či automaticky zahrnovat rovněž* jednání spočívající v prodeji tohoto zboží na takovém území třetím osobám. Lze si, například, snadno představit protiprávní dovoz zboží pro vlastní spotřebu, kdy k prodeji vůbec nedochází. Stejně tak je možné, že protiprávní dovoz uskuteční jedna osoba

118 — Tamtéž. Zboží, které je přepravováno přes hranice, je totiž zároveň vyváženo z území jednoho smluvního státu a dováženo na území jiného smluvního státu. Pokud by takové jednání bylo považováno za dva samostatné činy, bylo by to, jak zdůraznil generální advokát Ruiz-Jarabo Colomer ve věci Van Esbroeck, v rozporu s cíli a zásadami, jež tvoří základ samotné myšlenky vnitřního trhu v rámci Smlouvy o ES: viz jeho stanovisko k věci Van Esbroeck, uvedené výše v poznámce 19, bod 52.

a následný prodej jiná osoba v jiném členském státu. V takovém případě by existovaly dvě odlišné skutkové podstaty zahrnující jednání dvou různých osob na dvou různých místech a v jiné době.

153. Mám tedy za to, že protiprávní dovoz a prodej stejného zboží není vždy „souborem skutků neoddělitelně spojených v čase, v prostoru, jakož i svým předmětem". Nemusí se tedy nutně jednat o „tentýž čin" pro účely článku 54 ÚPSD, jak jej vyložil Soudní dvůr v rozsudku Van Esbroeck. Nebo, slovy předkládajícího soudu, prodej protiprávně dovezeného zboží nemusí nutně tvořit nedílnou součást dovozu.

154. Mohou samozřejmě existovat okolnosti, kdy protiprávní dovoz a následný prodej pašovaného zboží jsou skutečně neoddělitelně spojeny [119], a mohou tedy být považovány za stejnou skutkovou podstatu ve smyslu rozsudku Van Esbroeck. Rozhodnout o této otázce přísluší vnitrostátnímu soudu.

119 — Například, pokud dovozce již uzavřel smlouvu o prodeji nebo pokud zboží prodá krátce po jeho protiprávním dovozu.

155. V tomto ohledu je namístě upozornit na rozdílné přístupy v rozsudcích Van Esbroeck a „Cement". V rozsudku „Cement" Soudní dvůr podmínil uplatnění zásady zákazu dvojího trestu jako základní zásady práva ES v oblasti práva hospodářské soutěže splněním „tří podmínek", tedy „totožnosti skutků, totožnosti pachatele a totožnosti chráněného právního zájmu" [120]. Naopak, v rozsudku Van Esbroeck Soudní dvůr výslovně uvedl, že existence „totožnosti chráněného právního zájmu" *není* podmínkou podle článku 54 ÚPSD. Postačí pouhá totožnost skutkové podstaty.

156. Uznáme-li, a mám za to, že to je namístě [121], že zásada zákazu dvojího trestu by se logicky neměla podstatným způsobem lišit v závislosti na tom, zda se uplatní podle článku 54 ÚPSD nebo jako základní zásada práva Společenství, je nezbytné tyto dva případy sladit.

157. Mám za to, že rozlišujícím aspektem je skutečnost, že v rozsudku „Cement" Soudní dvůr uplatňoval zásadu zákazu dvojího trestu

120 — Rozsudek „Cement", uvedený výše v poznámce 23, bod 338. Viz rovněž rozsudek ze dne 18. listopadu 1987, Maizena (137/85, Recueil, s. 4587), ve kterém Soudní dvůr odmítl uplatnění zásady zákazu dvojího trestu z toho důvodu, že dva dotčené právní předpisy Společenství (ukládající žalobcům ve vnitrostátním řízení povinnost poskytnout dvojí zajištění v souvislosti se stejnou vývozní licencí) měly různý účel. Soudní dvůr tedy konkludentně použil kritérium jednoty právem chráněného zájmu jako předpoklad uplatnění zásady zákazu dvojího trestu. V témže smyslu viz rozsudek ze dne 12. července 2005, Komise v. Francie (C-304/02, Sb. rozh. s. I-6263), bod 84; a viz rovněž judikaturu uvedenou výše v poznámce pod čarou 49.

121 — Viz výše body 101 až 103.

z hlediska pravomoci orgánů Společenství uložit sankci podnikům podle práva hospodářské soutěže ES – tedy čistě v nadnárodním měřítku a s ohledem na *jediný* právní řád, ve kterém platí jediný *jednotný* soubor předpisů. Za takových okolností je právem chráněný zájem již z podstaty samé upraven předpisy ES v oblasti hospodářské soutěže a je stejný pro celé Společenství. Je tedy přiměřené, aby Soudní dvůr v takovém „jednotném" rámci vyžadoval „totožnost chráněného právního zájmu" jako jednu z podmínek uplatnění zásady zákazu dvojího trestu.

158. Zásada zákazu dvojího trestu, tak jak je vyjádřena v článku 54 ÚPSD, se naopak výslovně *nemá* uplatňovat v rámci jediného jednotného právního řádu. Má se totiž vztahovat na některé aspekty spolupráce členských států v trestních věcech v rámci Schengenské dohody. V této souvislosti lze očekávat, že různé vnitrostátní právní řády budou prostřednictvím svých trestněprávních předpisů chránit velmi rozlišné právní zájmy. Generální advokát [122] i Soudní dvůr [123] upozornili ve věci Van Esbroeck, že pakliže by bylo uplatnění zásady zákazu dvojího trestu stanoveného v článku 54 ÚPSD podmíněno „totožností právního zájmu", byla by tato zásada zbavena jakékoli podstaty a účinnosti z hlediska dosažení cíle podpory volného pohybu osob.

159. Konečně je namístě uvést, že rozdílné přístupy ve věcech „Cement" a Van Esbroeck mohou mít velký význam při vymezení rozsahu působnosti článku 54 ÚPSD. Na základě širokého přístupu použitého v rozsudku Van Esbroeck by v případě, kdy je v rámci vnitrostátního trestního řízení jednotlivec obžalován z několika trestných činů na základě stejného souboru skutků, pravomocné zproštění obžaloby z jednoho trestného činu postačovalo k uplatnění zásady zákazu dvojího trestu podle článku 54 ÚPSD [124].

122 — Stanovisko generálního advokáta Ruize-Jarabo Colomera k věci Van Esbroeck, uvedené výše v poznámce pod čarou 19, body 45 až 48. Jak jsem uvedla výše (viz poznámku pod čarou 67), judikatura Evropského soudu pro lidská práva není konzistentní z hlediska otázky, zda totožnost chráněného právního zájmu tvoří podmínku uplatnění zásady zákazu dvojího trestu nebo zda postačí totožnost skutkové podstaty.

123 — Viz bod 56.

124 — Představme si, například, že je obžalovaný obžalován ze tří trestných činů na základě stejných skutků. Příslušný vnitrostátní soud vydá usnesení, aniž by se zabýval věcí samou, že dva z trestných činů jsou promlčeny. Po skončení procesu zprostí obžalovaného pravomocným rozsudkem obžaloby z třetího trestného činu pro nedostatek důkazů. Na základě rozsudku Van Esbroeck se požaduje pouze totožnost skutkové podstaty a obžalovaného; „totožnost právem chráněného zájmu" se nevyžaduje. Obžalovaný se poté může dovolávat zásady zákazu dvojího trestu podle článku 54 ÚPSD, a to i s ohledem na první a druhý trestný čin.

Závěry

160. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na otázky položené Audiencia Provincial de Málaga takto:

„1) V současné fázi vývoje práva Evropské unie je třeba vykládat článek 54 Úmluvy k provedení Schengenské dohody v tom smyslu, že vnitrostátní soud je vázán rozhodnutím přijatým v trestním řízení soudem jiného členského státu, podle kterého je trestný čin promlčený, pouze pokud a) je takové rozhodnutí pravomocné podle vnitrostátního práva, b) řízení v jiném členském státu zahrnovalo posouzení věci samé a c) skutková podstata a obžalovaný (obžalovaní) jsou totožní v řízení před oběma soudy. Vnitrostátnímu soudu přísluší, aby rozhodl, zda jsou v konkrétním případě tyto podmínky splněny. Pokud jsou splněny, další stíhání stejného obžalovaného či obžalovaných na základě stejných podstatných skutečností je vyloučeno.

2) Vzhledem k tomu že článek 54 Úmluvy k provedení Schengenské dohody se použije pouze tehdy, pokud je dotčen tentýž obžalovaný, nebrání uvedený článek stíhání jednotlivců v členském státu z důvodu, že trestní stíhání jiných jednotlivců na základě stejných skutečností bylo v jiném členském státu zastaveno z důvodu promlčení.

3) V současné fázi vývoje práva Evropské unie je třeba vykládat článek 54 Úmluvy k provedení Schengenské dohody v tom smyslu, že trestní soudy v jednom členském státu jsou vázány rozhodnutím přijatým v trestním řízení soudem jiného členského státu, pouze pokud a) je takové rozhodnutí pravomocné podle

vnitrostátního práva, b) řízení v jiném členském státu zahrnovalo posouzení věci samé a c) skutková podstata a obžalovaný (obžalovaní) jsou totožní v řízení před oběma soudy. Vnitrostátnímu soudu přísluší, aby rozhodl, zda jsou v konkrétním případě tyto podmínky splněny. Pokud jsou splněny, další stíhání stejného obžalovaného či obžalovaných na základě stejných podstatných skutečností je vyloučeno a vnitrostátní soud nemůže rozšířením rozsahu svého šetření zpochybnit jakékoli skutkové poznatky v prvním rozhodnutí.

4) a) Odpověď na třetí otázku platí bez ohledu na to, zda trestní soud v prvním členském státu rozhodl, že údajné skutečnosti nebyly prokázány, nebo zda rozhodl, že dotčený trestný čin nebo trestné činy jsou promlčeny podle vnitrostátních trestněprávních předpisů.

b) Protiprávní dovoz a následný prodej téhož zboží nepředstavuje ‚tentýž čin' pro účely článku 54 Úmluvy k provedení Schengenské dohody, pokud nejsou neoddělitelně spojeny v čase, v prostoru, jakož i svým předmětem. Vnitrostátnímu soudu přísluší, aby rozhodl, zda jsou v konkrétním případě tyto podmínky splněny."